

Astrid Myklebust

”Hva er de derre greiene der?”

En syntaktisk analyse av komplekse demonstrativ i muntlig norsk

Masteravhandling i nordisk språkvitenskap
Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Våren 2012

Forord

Arbeidet med masteravhandlinga går mot slutten, og jeg sitter med blandede følelser. Det er godt å fullføre dette som jeg har jobba med i to år, men samtidig litt vemodig. Det har vært veldig givende for meg, både å få større faglig innsikt i et så spennende forskningsområde som generativ syntaks, og å planlegge og gjennomføre et så stort prosjekt som ei masteravhandling. Jeg har også satt veldig stor pris på hele INL, og har følt meg hjemme på instituttet i de fem årene jeg har vært student her.

Først vil jeg rette en stor takk til veilederen min, professor Tor A. Åfarli, som alltid har kommet med konstruktive tilbakemeldinger og raske svar, og har fått meg tilbake på sporet igjen og fått opp humøret når jeg har kjørt meg fast i ulike blindgater. Deretter vil jeg takke informantene mine i Lødingen og Vestbygda, som velvillig stilte opp for å bedømme mine mer eller mindre velformulerte fraser.

Jeg vil også takke familien min for støtte, oppmuntring og generell interesse for prosjektet mitt. Takk for korrekturlesing, for utallige samtaler om språk, dialekter og grammatikk, for gulrotkaker, sveler og annen oppmuntring.

Til slutt vil jeg takke mine medstudenter på både språk og litteratur, som har fulgt meg over kortere eller lengre tid og vært til uvurderlig støtte. Takk for kaffepauser, middager og samtaler om alt mellom himmel og jord. Disse årene hadde ikke vært det samme uten dere!

Astrid Myklebust

Trondheim, april 2012

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Metode.....	1
1.2	Nordlig nordlandsmål.....	2
1.3	Enkle og komplekse demonstrativ	3
1.4	Generativ grammatikk.....	4
2	Teori	7
2.1	Den første DP-analysen.....	7
2.1.1	Språkspesifikke argument: gerundiv og poss–N-kongruens.....	8
2.1.2	Determinativ i D-kjernen	10
2.2	Abstrakte funksjonelle kjerner	13
2.2.1	Determinativ og syntaktiske domener.....	13
2.2.2	Referensialitet.....	14
2.2.3	Identifisering	15
2.3	Skandinaviske nominalfraser og en utvida DP-struktur.....	16
2.3.1	DP-projeksjonen.....	16
2.3.2	Demonstrativ og sterke kvantorer	21
3	Empiri.....	25
3.1	Bakgrunn for undersøkelsen.....	25
3.2	Informantene	26
3.3	Framgangsmåte	28
3.4	Resultat.....	29
3.4.1	Reine former av <i>her</i> og <i>der</i>	30
3.4.2	Utvida former av <i>her</i> og <i>der</i>	32
3.4.3	Fordobling	35
3.4.4	Proksimalt demonstrativ.....	39
3.4.5	Pronomen	40

4	Analyse.....	43
4.1	Struktur i øvre del av DP.....	43
4.1.1	Demonstrativprojeksjonen	43
4.1.2	Forsterkerprojeksjonen.....	47
4.1.3	Demonstrativkompleksenes struktur	52
4.2	Mekanismer i derivasjonen	53
4.2.1	Valuering ved hjelp av sonde-mål-mekanismen	55
4.2.2	Valuering i nominalfraser.....	57
4.2.3	Valuering av demonstrativforsterkere	62
4.3	Tilpasninger til fordobling	64
4.3.1	Mulige fordoblinger	64
4.3.2	Enkel eller utvida form av forsterkeren i F-kjernen?	66
4.4	Andre former for demonstrativ med forsterkere	68
4.4.1	Proksimalt demonstrativ.....	69
4.4.2	Personlige pronomer som demonstrativ	70
5	Konklusjon	73
	Litteratur	75

1 Innledning

Tittelsetninga ”*Hva er de derre greiene der?*” viser fenomenet komplekse demonstrativ, som er det jeg skal ta for meg i denne avhandlinga. Demonstrativet *de* følges her av en forsterker som ser ut til å være en utvida utgave av adverbet *der*. I tillegg står det en ordinær utgave av adverbet postnominalt. Komplekse demonstrativ finner vi over det meste av landet, og også i beslektede språk som svensk og engelsk, og de har et svært muntlig preg. De adverbliknende forsterkerne *her* og *der* kan komme i mange varianter i norske dialekter, men jeg har hovedsakelig holdt meg til de nordnorske, som er de jeg kjenner best. Mer spesifikt har jeg tatt for meg nordlig nordlandsmål. Jeg har ikke funnet noen landsdekkende oversikt over dette fenomenet, og har heller ikke hatt kapasitet til å undersøke resten av landet i dette masterprosjektet. Forsterkerformene *herre* og *derre*, som kanskje er de vanligste i Nord-Norge, finner vi likevel over det meste av landet, så resultatet fra undersøkelsen min burde uansett kunne gjenkjennes i store deler av norsk talemål. I Nord-Norge fins også alternative former som *dærre*, *dærran*, *dærrane* og *dærna*, med tilsvarende former av det proksimale adverbet *her*, uten at jeg kan se noen forskjell i bruken av disse. I andre dialekter ser demonstrativforsterkerne faktisk ut til å kunne ha genus og numerus, for eksempel i de nordmørske *derrinn* (mask.) og *derrå* (fem.). De kan også fordobles opp i mange dialekter, som i *det derre der*, og dette ser vi også i tittelfrasen.

Forsterkerne *her* og *der* kan stå før eller etter nomenet i frasen, men mulighetene for å ta spesielle endelser eller fordoble opp elementet forsvinner når de står i postnominal posisjon. Dermed er det mulig å si *den derre flua*, men ikke **den flua derre*, selv om *den flua der* er helt i orden. Jeg vil forsøke å analysere disse frasetypene syntaktisk gjennom å bruke generativ grammatikk. Ingen har tidligere forsøkt å forklare hvordan demonstrativforsterkere kan stå i utvida eller dobbel form, eller gitt noen tilfredsstillende analyse av hvor disse forsterkerne blir generert i det hele tatt.

1.1 Metode

Fenomenet i undersøkelsen min er ikke noe svært dialektspesifikt for det området jeg har tatt for meg, og jeg kunne like gjerne sett på en annen dialekt, i alle fall innen samme landsdel. Adverbliknende demonstrativforsterkere fins over store deler av landet. Likevel kan det være forskjeller i hvilke former som blir brukt, på hvilken måte de blir brukt, eller i hvor stor grad. Dette fins det ikke noen god oversikt over, så jeg valgte informanter fra samme område for å

utelukke alle slike geografiske forskjeller, og lettere kunne sammenlikne resultatene. De forskjellene mellom informantene som står igjen må da skyldes individuell variasjon. Jeg valgte å undersøke demonstrativene i nordlig nordlandsmål, som er det jeg kjenner best til. Dialektene i området jeg har tatt for meg er svært like, i alle fall når det gjelder nominalfraser, og her finner vi en del bruk av utvida demonstrativ i ulike varianter.

For å kunne få negativ evidens, det vil i dette tilfellet si informasjon om hva som ikke er grammatikalsk, valgte jeg å gjennomføre en muntlig spørreundersøkelse. Informanttallet avgrensa seg da til et ensifra tall, og jeg satt til slutt igjen med seks informanter. Disse fikk lest opp fraser som de skulle bedømme grammatikaliteten på, og kunne gradere svarene i fire nivå, fra helt uakseptabelt til helt akseptabelt.

1.2 Nordlig nordlandsmål

Med nordlig nordlandsmål mener jeg bygdemålene helt nord i Nordland. Dette kunne omfatte det nordlige av Salten, samt hele Ofoten, Lofoten og Vesterålen, men informantene mine kommer alle fra områdene rundt indre del av Vestfjorden, som skiller Lofoten fra fastlandet. De kommer fra tre ulike steder: Ballangen, Tjeldøya i nåværende Tjeldsund kommune (tidligere Lødingen) og Vestbygda i Lødingen. Alle informantene har sterk tilknytning til Lødingen, som er knutepunktet i regionen. Det sørvestligste av det området jeg har tatt for meg ligger i Øst-Lofoten, det nordvestligste ligger i Vesterålen, og det østligste av området ligger i Ofoten. Lødingen sentrum ligger geografisk mellom Ofoten og Vesterålen, men orienterer seg mest mot Vesterålen i regionale samarbeid. Vestbygda i Lødingen har fra gammelt av orientert seg mer mot Lofoten og Svolvær. Hvilket av disse områdene informantene føler tilhørighet til kan derfor variere litt, selv om den geografiske spredninga på informantene mine er forholdsvis liten. Dette er altså et geografisk overgangsområde, men dialektene er likevel svært like, og i alle fall når det gjelder nominalfraser, så dette skulle ikke være av betydning for resultatet. Det er ingen genus eller numerus på demonstrativforsterkerne her, men med utgangspunkt i distribusjonsforskjellen på de enkle og utvida variantene vil jeg se om det er mulig at de utvida variantene kan ha tatt til seg bestemt form, og altså ha svak bøyning.

1.3 Enkle og komplekse demonstrativ

Demonstrativ er det som tidligere ble kalt påpekende pronomen. De peker ut en bestemt gjenstand i en mengde og er en lukka ordklasse som i norsk bokmål består av ordene *den, det, de, denne, dette* og *disse*, jmfør tabell 1.

	Distalt	Proksimalt
Femininum, sg.	<i>den</i>	<i>denne</i>
Maskulinum, sg.	<i>den</i>	<i>denne</i>
Nøytrum, sg.	<i>det</i>	<i>dette</i>
Femininum, pl.	<i>de</i>	<i>disse</i>
Maskulinum, pl.		
Nøytrum, pl.		

Tabell 1

De proksimale demonstrativene peker ut noe som befinner seg nært den som snakker eller skriver i tid eller rom, mens de distale peker ut noe som befinner seg lenger unna. I dialektene finner vi andre varianter av demonstrativ. I Møre og Romsdal finner vi for eksempel de korte *na, ta, sa, ne, te* og *se* på Nordmøre og i Romsdal, og de litt lengre variantene *dinna, ditta, dissa, dinne, ditte* og *disse* på Sunnmøre. Her er variantene som slutter på *-e* proksimale, mens de som slutter på *-a* er distale. I nordnorsk er systemet mer likt det vi finner i bokmål, med unntak av ordformene til de proksimale demonstrativene *denne, dette* og *disse*, som på nordnorsk blir til *denna, detta, dessa*. De distale variantene er de samme som på bokmål: *den, det* og *de*.

Komplekse demonstrativ vil si demonstrativ som består av mer enn ett ord. De vanligste kompleksene er varianter av *den her, den der* og *denne her*. Adverbene *her* og *der* blir brukt som forsterkende eller lokative påheng, og kan stå flere steder i frasen, som i (1.1) og (1.2).¹

(1.1) *den krukka her*

(1.2) *den her krukka*

Demonstrativene *den, det* og *de* kan kombineres med distale eller proksimale påheng, og det vil være dette påhenget som bestemmer om frasen viser til noe nært eller fjernt. Det proksimale demonstrativet *denne* kan derimot kun kombineres med det proksimale elementet *her*.

Det som er den største teoretiske utfordringa i denne avhandlinga er å gi ei forklaring på de utvida demonstrativene hvor det adverbiale påhenget ikke lenger står i sin opprinnelige

---

¹ Jeg bruker her begrepet *lokativ* om adverbene *her* og *der*, siden det er vanlig å si at disse peker ut sted. Likevel vil jeg ikke alltid regne dem som ekte lokativ, som vi skal se.

form. Disse forsterkerne kan nemlig komme i flere utvida varianter. Den vanligste, som vi kan finne over store deler av landet, er *derre*, som i (1.3), og noen ganger også *herre*.

(1.3) *den derre bilen*

Andre varianter kan være *herrinn*, *derrinn*, *herrå* og *derrå* fra Nordmøre, eller *hærran*, *dærran*, *hærrane*, *dærrane*, *hærna* og *dærna* fra Nord-Norge. Utvida former av demonstrativforsterkeren er også mye brukt i Trøndelag. Det fins antakelig et mangfold av former, men ingen skikkelig oversikt over dem, så vidt meg bekjent. Det som er felles over hele landet, er at dette har et svært muntlig preg. Vi finner ikke utvida forsterkerformer i verken bokmål eller nynorsk, og sjeldent demonstrativkompleks med prenominal forsterker, som i (1.2).

Selv om det er tydelig at de utvida forsterkerne er avledninger av de enkle adverbene *her* og *der*, så har de ikke samme distribusjon som dem, og det er interessant å merke seg. De utvida forsterkerne kan ikke stå i alle posisjonene de enkle kan stå i. Vi ser av frase (1.4) - (1.7) at den enkle forma *der* enten kan stå like etter demonstrativet *den* eller på slutten av frasen, mens den utvida forma *derre* kun kan stå like etter demonstrativet.

(1.4) *den der bilen*

(1.5) *den bilen der*

(1.6) *den derre bilen*

(1.7) **den bilen derre*

Dette tyder på at vi må ha to ulike analyser av demonstrativforsterkerne, alt etter om de står sist i frasen eller like etter demonstrativet.

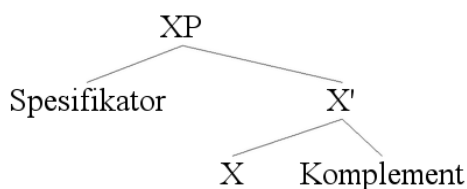
1.4 Generativ grammatikk

Generativ grammatikk er en form for eksplanatorisk grammatikk. Det vil si at den forsøker å forklare hvorfor språkstrukturen er som den er; hvorfor enkelte fraser og setninger er grammatikalske, mens andre ikke er det. De grammatiske strukturene må altså følge regler og prinsipp som kan forklare grammatikalske fraser og setninger i et språk, og samtidig utelukke de ugrammatikalske. Generativ grammatikk blir også ofte oppfatta som en kognitiv grammatikk, internalisert i mennesket, og denne forståelsen stammer fra Noam Chomsky. Dette innebærer at mennesket har et medfødt spesifikt språklæringsorgan - universalgrammatikken (UG). Det er dette som gjør at barn er i stand til å lære seg morsmålet sitt så fort og feilfritt som de gjør, og at de kan produsere grammatikalske setninger de aldri har hørt før. Feilene de gjør er logiske og bryter ikke med grammatikksystemet i

grunnleggende ordstilling eller morfologi. Ofte er det bare ordklassifiseringa som er feil, for eksempel at sterke verb kan bli bøyd svakt. Vi tenker altså at de generative strukturene skal representere måten hjernen vår behandler språk på i dette spesifikke læringsorganet, i strukturer med binære forgreininger og et underliggende system med faste prinsipp og åpne parametre. Det er de åpne parametrene som forklarer forskjellen mellom språkene i verden, og de må innstilles etter morsmålet vårt gjennom språklig input i tidlig alder. Dermed kan tyske barn hurtig lære seg ordstillinga SOV (subjekt – objekt – verbal), mens norske barn lærer seg SVO (subjekt – verbal – objekt), og ingen av dem gjør feil i dette. Prinsippene er felles for alle verdens språk, og er altså faste. Det er dette som kalles prinsipp- og parameterteorien, og også den har sitt opphav i Chomsky. Med prinsippene og parametrene i bunnen har barn tilgang til et slags grammatikkskjelett de kan bygge på for å produsere språk, og de vil dermed ikke gjøre feil som bryter med dette.

Vi danner grunnleggende frasestrukturer ved hjelp av prinsippene og parametrene, og fra denne underliggende strukturen kan flytting og valueringsprosesser endre frasen eller setninga til den grammatikken vi kan høre og lese. Det er kun dette siste, overflatiske sluttproduktet vi har tilgang til, slik at det virkelige forskningsobjektet, den underliggende språkstrukturen, er noe vi må forsøke å resonnerer oss fram til. Generativ grammatikk er dermed en derivasjonell eller transformasjonell grammatikk. Det vil si at vi regner med at den endelige setningsstrukturen blir til gjennom disse omformingene, som foregår etter spesielle regler. Dette forskningsprogrammet fokuserer altså på systemet bak språket, til forskjell fra de deskriptive tradisjonelle grammatikkene, for eksempel lærebøker i tysk eller fransk grammatikk, som i hovedsak skildrer og normerer språket på et overflatisk nivå. Generativ syntaks har derimot ingen normativ hensikt og bygger ofte på muntlig og dialektspesifikk grammatikk, som i denne avhandlinga.

Bakgrunnen for analysen min er X'-teorien og en inspirasjon fra syntaktisk minimalisme. X'-teorien sier at alle kjerner (X) projiserer opp til et frasenivå, og at de har plass til en spesifikator foran seg og et komplement etter seg, som i figur 1.

Figur 1

Disse frasestrukturene kan så fungere sammen for å danne større fraser eller setninger, men alle element som er kjerner har denne grunnleggende strukturen i bunnen.

Minimalismen (*the Minimalist Program*) er et forskningsprogram som oppsto innen generativ grammatikk på 1990-tallet, også dette etter Noam Chomsky, og det er den rådende retninga i dag. Minimalismen bygger på GB-teorien (*government and binding*), som på 1980-tallet gjorde flyttingsreglene innen syntaksen mer ensarta, og endra fokuset for forskninga til å avgrense mulighetene for flytting gjennom andre generelle prinsipp. Sentralt innen minimalismen står hensynet til tre faktorer (Boeckx 2006:83). For det første må derivasjonen være mest mulig økonomisk. Det vil si at den enkleste og minst krevende prosessen (*least effort*) er den som vil finne sted. For det andre bør analysene av forskjellige typer fraser og setninger være mest mulig like, det vil si at enhet og symmetri er i fokus. Vi vil altså forsøke å trekke paralleller mellom analyser av ulike typer fraser og setninger for å finne felles strukturer og regler. For det tredje bør struktur og derivasjoner bygges på begrepsmessige behov (*virtual conceptual necessity*), det vil si at de må være nødvendige a priori, og at vi ikke bør foreslå dem før vi ser at de er helt uunngåelige.

2 Teori

Fokuset på nominalfraser innen generativ syntaks er relativt nytt. Steven Abney (1987) var en av de første som foreslo en utvida analyse av nominalfrasen, hvor determinativet, og ikke nomenet, var kjerne i det han nå kalte DP (*determiner phrase*). Han mente at nominalfrasen har en indre struktur som er parallell til verbfrasen, og hans analyse ga plass til flere element i frasen enn tidligere. Likevel oppstår det problem med Abneys analyse sett i lys av for eksempel norske nominalfraser. Dobbel bestemthet og andre fenomen i norsk krever mer plass enn selv Abneys analyse kan tilby. Flere utvidelser har i senere tid kommet til innenfor DP-domenet, og analysen av nominalfrasen har blitt nokså kompleks. Andre kongruensmekanismer har også kommet til, som et alternativ til flytting, som tidligere var måten bøyingssegenskaper ble tildelt på. Vi skal først se på Steven Abneys opprinnelige DP-analyse, og senere på prinsippene om abstrakte funksjonelle kjerner og identifisering i Vangsnes (1999) og de nyere analysene av skandinaviske nominalfraser i Julien (2005).

2.1 Den første DP-analysen

Abney (1987) var en av de første som foreslo en utvida analyse av nominalfrasen.² Tidligere ble disse analysert som enkle NPer, og strukturen var altså svært ulik strukturen til setninga. Abney mente imidlertid at det fantes funksjonelle projeksjoner også i nominalfrasen, og at setninga og nominalfrasen var mer like strukturelt sett enn tidligere antatt.

Abney hadde to empirisk baserte hovedargument for den nye analysen sin, begge bygd på fenomen vi ikke finner i norsk, nemlig gerundiv, som er possessive *-ing*-konstruksjoner, og possessor–nomen-kongruens (poss–N-kongruens). I tillegg til disse fins det rent teoretiske, allmenne argument for at det må finnes et funksjonelt nivå over NP-nivået i analysen av nominalfraser. Først skal vi se litt på ulike argument for at dette nivået eksisterer, og så skal vi se hva som kan være generert her. Abney (1987) mente det måtte være determinativ, og at de dermed er kjerne i nominalfrasen, ei uvant vinkling på den tida. Jeg vil, som Abney, holde uttrykkene NP og nominalfrase klart atskilt. Med NP viser jeg enten til det Abney kaller standardanalysen eller til NP-nivået i DP-analysen hans, mens ”nominalfrase” bare betegner en nominalfrase fra et preanalytisk ståsted.

---

² Andre som kom med liknende forslag var Szabolcsi (1983) og Hellan (1986), begge sitert fra Vangsnes (1999:22).

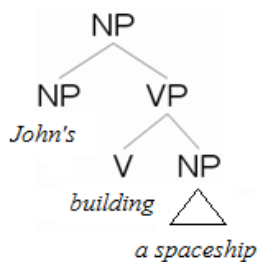
2.1.1 Språkspesifikke argument: gerundiv og poss–N-kongruens

Store deler av Abneys (1987) argumentasjon for at det må finnes et nivå over NP i nominalfraseanalysen, bygger på språkspesifikke fenomen. Blant annet i ungarsk og engelsk kan vi finne data som viser at den gamle NP-analysen av nominalfrasen er for lite artikulert og at det er behov for et DP-nivå. Dersom DP-nivået fins i ungarsk og engelsk, gjør det trolig også det i skandinavisk og andre språk.

Abneys første argument for DP-analysen er basert på gerundiv, som er possessive – *ing*-fraser. Disse finner vi blant annet i engelsk i eksempel som (2.1).

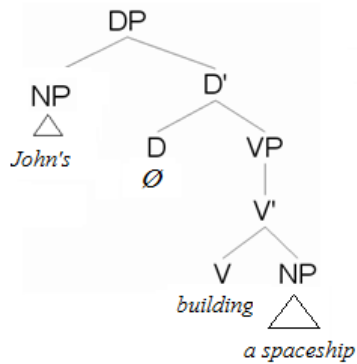
(2.1) *John's building a spaceship* (Abney 1987:13)

Her er *John's* en possessivfrase, og ikke nomen med en klitisert variant av verbforma *is*. Disse konstruksjonene utgjør ei teoretisk utfordring i og med at de er hybrider mellom nominalfrase og setning eller verbfrase. I toppen er de nominalfraser; possessivet oppfører seg som possessivet i en nominalfrase, og ikke subjektet i ei setning, i og med at det har genitiv kasus og ikke nominativ. Den eksterne distribusjonen er også lik nominalfrasens og ikke setningas, og Abney har en rekke eksempel som viser dette. Internt ser vi likevel flere trekk som tyder på at de er VPer, ikke nominalfraser. Abney konkluderer med at de er NPer i toppen og VPer i bunnen (1987:13-15). Å plassere en VP inni en NP i den gamle standardanalysen lar seg vanskelig gjøre. Dersom vi forsøker å spleise en possessiv-NP med en VP vil vi måtte sette inn et ekstra NP-nivå på toppen for å knytte dem sammen. Vi ender da opp med en frase uten kjerne, som i den øverste NPen i figur 2 under.

Figur 2

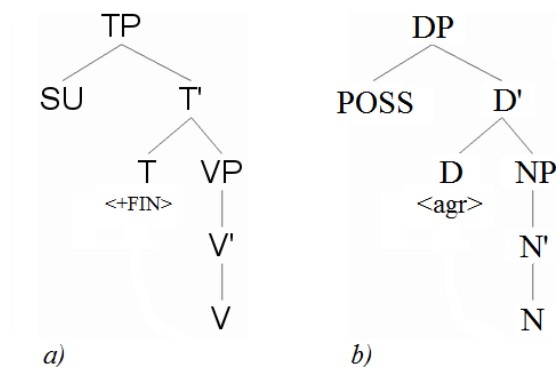
Dette bryter med viktige prinsipp for frasestruktur, ettersom alle fraser skal ha en kjerne. I DP-analysen setter vi imidlertid inn et helt ekstra frasenivå til determinativ over NP, slik at det blir rom for å sette inn en possessiv-NP i spesifikatorposisjonen her, som i figur 3 (1987:14-19).

Figur 3

Vi ser altså at et ekstra nivå over NP i nominalfrasen er nødvendig for å forklare syntaksen bak gerundivene. På denne måten kan vi få den possessive NPen til å henge sammen med VPen.

Neste argument for DP-analysen er enda et fenomen vi ikke finner i norsk, og denne gangen heller ikke i engelsk, nemlig poss–N-kongruens. Abney bruker eksempel fra ungarsk og tyrkisk, hvor vi finner synlig kongruens i nominalfrasene. I ei setning vil subjektet ha nominativ kasus, også i norsk, og noe tilsvarende kan vi se i nominalfrasene i ungarsk. Possessoren i en nominalfrase, som på mange måter kan tilsvare subjektet i ei setning, har nominativ kasus. På samme måte som subjektet får tildelt nominativ kasus av $T_{<+FIN>}$ i ei vanlig setning (figur 4a), får altså possessoren nominativ kasus av agr-elementet i nominalfrasen i ungarsk (figur 4b) (Abney 1987:16-18).

Figur 4

I Åfarli og Eide (2003:108) kan vi lese at akkusativ og dativ tilordnes av verb eller preposisjoner via styring, mens nominativ tilordnes gjennom spesifikator–kjerne-kongruens mellom subjektet og T-kjernen. Poss–N-kongruensen i ungarsk er et annet eksempel på slik spesifikator–kjerne-kongruens, og er en fin parallell til setningsanalysen. Det at

nominalfrasestrukturen nå begynner å likne på strukturen til setninger gjør analysen mer troverdig, og vi kan ane noen generelle prinsipper for syntaktisk struktur. Poss–N-kongruensen, som er basert på agr-elementet, ville vært vanskelig å få til i en NP-analyse, som ikke har plass til noe slikt element mellom possessoren og nomenet. Det eneste alternativet måtte være å plassere agr-elementet direkte under N, sammen med nomenet, skriver Abney (1987:27). I så fall vil vi få problem med språk som har to kongruensforhold i nominalfrasen, slik som eskimospråket yup'ik. Dette er et ergativ–absolutiv-språk, og ikke nominativ–akkusativ som ungarsk, men her finner vi kongruens med både possessiv- og objektsposisjonen i nominalfrasen. Dette ville ikke latt seg analysere NP-analysen, men dersom vi bruker DP-analysen, kan vi anta at elementet som sørger for kongruensen med objektsposisjonen ligger under N, mens subjekts-agr-elementet ligger i en egen Infl-projeksjon (D-projeksjonen). (Abney 1987:27-30). Den sistnevnte kongruensen tilsvarer altså den vi ser i figur 4b) på forrige side, mens den førstnevnte virker internt i N.

2.1.2 Determinativ i D-kjernen

Abney påsto ikke bare at det fins et DP-nivå over NP i nominalfraseanalysen; han argumenterte også for at determinativ er basegenerert her. Dermed er det determinativ som er kjerne i nominalfrasen i hans analyse. Flere problematiske brikker i forholdet mellom determinativ og substantiv faller på plass med denne analysen, og vi skal se litt på noen av dem.

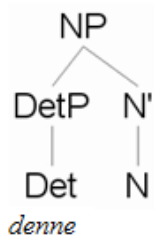
Determinativ som ikke kan stå alene, kan være argument for at denne ordklassen er basegenerert i D. Artiklene *the* og *a* på engelsk kan for eksempel ikke stå uten utfylling. *The car* er greit, men ikke bare **the*. Vi kan dermed si at disse determinativene subkategoriserer for et substantiv, altså at de tar obligatorisk substantivisk utfylling. Da er det naturlig å anta at determinativene står i D og at de må ha en NP som komplement. Abney skriver at ”we can account for the co-occurrence requirements imposed by *the* without introducing new mechanisms into the grammar, if we assume *the* obligatory selects an NP complement (hence that it heads the noun phrase (DP))” (1987:176). Dersom vi skulle brukt NP-analysen, ville det vært vanskeligere å forklare denne subkategoriseringa. Determinativene ville da være spesifikatorer til nomenet, og vi ville fått problem med å forklare en slik selektivitet, ettersom en spesifikator ikke står i posisjon til å kunne velge utfylling.

På den andre sida vil naturlig nok også determinativ som *kan* stå alene være argument for DP-analysen. Hvordan skulle vi ellers forklare et enslig determinativ som i (2.2)?

(2.2) *jeg tar denne*

En NP med tom kjerneposisjon, med bare en DetP i <spec, NP> som i figur 5), ville være en rar antakelse.

Figur 5

Vi bør ha gode grunner for å regne med at kjernen i en frase ikke er fylt av noe. Antakelsen er spesielt merkelig i tilfellet med demonstrativ, ettersom det er så naturlig for denne typen determinativ å stå alene. Da stemmer bildet bedre om vi forsøker å sette disse enslige determinativene inn i DP-analysen. I så fall vil vi få en enslig DP uten NP-utfylling (figur 6), noe som bør være helt i orden.

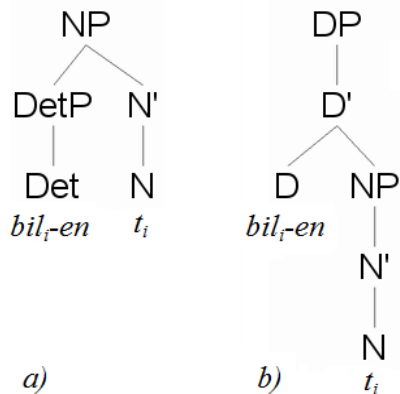

Figur 6

Enkelte determinativ krever altså utfylling mens andre gjerne, og kanskje helst, står alene. I begge tilfellene vil DP-analysen fungere bedre enn NP-analysen: den kan forklare hvorfor enkelte determinativ ikke kan stå alene i og med at den setter dem i en posisjon som tillater dem å subkategorisere for substantiv; samtidig kan den la andre determinativ stå alene rett og slett fordi de ikke subkategoriserer på samme måte. Vi slipper tomme kjerneposisjoner og ad hoc-forklaringer, som vi måtte ty til i den gamle analysen. At det er determinativ som er basegenerert i det nye funksjonelle nivået D, virker naturlig sett i lys av disse egenskapene.

Et annet argument for at determinativ er generert i D, finner vi i kjerneflytting. Abney (1987:181) viser til uttrykk som det franske *au*, som er ei sammentrekning av *a* og *le*, og det engelske *everyone*. Dersom vi antar at *one* har flytta opp til *every*, må den c-kommandere sporet sitt for å ikke bryte med grunnleggende syntaktiske prinsipp: en flytta konstituent skal

alltid binde sporet sitt. Det gjør den også i disse tilfellene, dersom vi følger Abney og regner determinativet som kjernen i nominalfrasen. I den gamle NP-analysen ville den derimot ikke c-kommandert sporet sitt, og slik flytting ville ikke vært mulig. Også den norske etterhengte bestemte artikkelen passer godt inn i denne argumentasjonen, dersom vi antar at den tilsvarer den engelske bestemte artikkelen *the*. Hvis vi da lar nomenet flytte opp til bestemthetsendelsen sin i norsk, så c-kommanderer det fortsatt sporet sitt dersom vi bruker DP-analysen (figur 7b), men ikke om vi bruker NP-analysen (figur 7a).

Figur 7

I DP-analysen ser vi også at substantivstammen flytter til D på samme måte som verbstammen flytter til T for å få tempus i setningsanalysen (se figur 4 på side 9). Strukturen til nominalfrasen begynner å minne om strukturen til setninga, noe som er en fin parallell. Prinsippene virker mer troverdige jo mer universelle de er, og det er en fordel om vi kan bruke flest mulig av de samme mekanismene for å analysere nominalfraser og verbalfraser.

Abney argumenterer også, noe overraskende, for at pronomen ikke er nomen, men en type determinativ. Han spør hvorfor pronomen aldri tar spesifikatorer (Abney 1987:178). Verken determinativ, possessiv, adjektiv, kvantorer eller målefraser (for eksempel *to kilo*) er tillatt foran pronomen på engelsk, men alle går foran nomen. "If pronouns were nouns, we would expect them to do likewise, appearing in usual noun positions with a minor meaning shift. We could expect **the she that I talked to* to mean "the female that I talked to", for instance.", skriver han (Abney 1987:179), og med *likewise* sikter han til måten nomen kan ta disse spesifikatorene og dermed få litt annet meningsinnhold. Han konkluderer med at personlige pronomen ikke er nomen, men determinativ, eller i alle fall av den syntaktiske kategorien D. Siden de ikke kan ta spesifikatorer, er de altså obligatorisk intransitive D-

element.³ Dersom vi følger denne analysen, ville det kunne forklare både den eksterne distribusjonen og det faktum at determinativene og pronomene begge bærer de grammatiske trekkene til nominalfrasen, som person, numerus og genus. I mange språk, for eksempel norsk, engelsk og fransk, er det i pronomene vi finner de siste restene av kasus. Pronomen passer godt inn i beskrivelsen av funksjonelle element. Som Abney (1987:180) skriver, så hører de til en lukka leksikalsk klasse, og selv om de refererer, så skildrer de ikke; de markerer bare grammatiske trekk.

2.2 Abstrakte funksjonelle kjerner

Vangsnes (1999) bygger videre på DP-analysen, som siden Abney (1987) har fått flere tilføyelser, og innfører et prinsipp om identifisering av abstrakte funksjonelle kjerner. Han mener at det er en betydningsfull sammenheng mellom ulike slags determinativ og funksjonelle projeksjoner i den generative analysen. Tanken er at dette ikke er tilfeldig, men at det reflekterer fundamentale prinsipp i syntaktisk organisering, og at vi kan lære noe om nominalfrasesyntaks av dette (Vangsnes 1999:5). Han regner med at de funksjonelle projeksjonene determinativene står i, er representert ved abstrakte funksjonelle kjerner med spesielle referensielle egenskaper. Siden disse kjernene bare er abstrakte, har de behov for å identifiseres, det vil si fylles med andre element med de aktuelle egenskapene. Dette fungerer som trigger for flytting. Element fra lenger ned i frasestrukturen flytter opp til den abstrakte kjernen og identifiserer den. Dermed blir de referensielle egenskapene den funksjonelle projeksjonen representerer, synliggjort.

2.2.1 Determinativ og syntaktiske domener

Vangsnes (1999) baserer seg på frasestrukturen i hans eksempel (11), her gjengitt som (2.3).

(2.3) [QP... [DP... [NumP... [NP...]]]] (1999:23)

Fra Abneys DP som vi så på i kapittel 2.1, ser vi at nominalfrasen nå har blitt utvida på to punkt. Ritter (1991) foreslo en NumP til numeraler mellom DP og NP, og Shlonsky (1991), Giusti (1991) og Giusti (1996) (alle sitert fra Vangsnes 1999:23) har alle tatt til orde for en QP til universelle kvantorer over DP-nivået.

---

³ Norske pronomer ser likevel ut til å kunne ta spesifikatorer. For eksempel kan vi si *begge de* eller *alle vi*, i kontrast til de ikke-grammatikalske engelske motstykkene **both them* og **all us*. I engelsk ville vi trenge en preposisjon mellom.

og uttrykker dermed unikheta til frasen (1999:6). De to sistnevnte er varianter av én og samme funksjonelle kategori, og står i komplementær distribusjon. Ettersom en nominalfrase må være enten unikt refererende eller ikke-unikt refererende må en av disse være til stede i alle nominalfraser. Det vil si at KP-omenet er obligatorisk, i motsetning til v og δ . Det er også i KP frasen mottar kasus, og også av den grunn er denne funksjonelle projeksjonen obligatorisk. I tillegg sørger dette for at alle nominalfraser har en felles funksjonell projeksjon, slik at vi kan behandle dem som en felles setningsnivåkonstituent og slippe å anta at noen av dem er NPer, noen er NumPer, noen DPer og noen KPer (Vangsnes 1999:6).

2.2.3 Identifisering

Vangsnes hevda, som vi så, at de funksjonelle kategoriene har abstrakte kjerner som sørger for referensialiteten til frasen, men disse kjernene må lisensieres gjennom en prosess han kaller *identifisering* (Vangsnes 1999:47). Det vil si at den abstrakte funksjonelle kategorien må bli identifisert av et element som inneholder relevante trekk i henhold til definisjonen av identifisering, som følger:

Identification_{def}:

A functional category must be identified by having a constituent containing one or more relevant morphological features either in its specifier or head position. The constituent must be merged within the extended projection of which the functional category is a part (Vangsnes 1999:4).

Elementet må settes inn i selve kjernen til den abstrakte funksjonelle kategorien selv, eller det kan flytte inn i spesifikatorposisjonen til projeksjonen. Denne identifiseringa er den avgjørende triggeren for syntaktisk flytting innen Vangsnes' teori. Flytting kan nå forekomme av to årsaker. For det første kan det aktuelle identifiserende elementet befinne seg lavere i strukturen enn den funksjonelle kategorien. Det vil si at det må flytte opp til den funksjonelle kategorien for å kunne identifisere denne. For det andre kan ett og samme element bære trekk som er relevante for identifisering av mer enn én funksjonell kategori, og dermed kan det måtte flytte videre oppover i strukturen. I mange tilfeller vil det være flere mulige identifikatorer for en funksjonell kategori. Vi kan anta at det må finnes et preferanseprinsipp som avgjør hvilken av dem som får jobben, og at dette prinsippet sier at det elementet med flest relevante trekk vil bli valgt. Hva som er relevante trekk, vil variere mellom de ulike abstrakte funksjonelle kategoriene.

Tanken bak identifisering er at de ulike delene av frasestrukturen må inneholde lingvistisk materiale for å eksistere, og siden disse delene har semantisk betydning, må de

være til stede for at frasen skal oppnå visse semantiske egenskaper (Vangsnes 1999:1-2). Hvis en frase skal inneholde en bestemt type referensiell egenskap, må altså den assosierte projeksjonen være til stede i strukturen, og for at den skal være til stede i strukturen må de referensielle trekkene i den abstrakte kjernen lisensieres gjennom at et identifiserende element flytter opp til det.

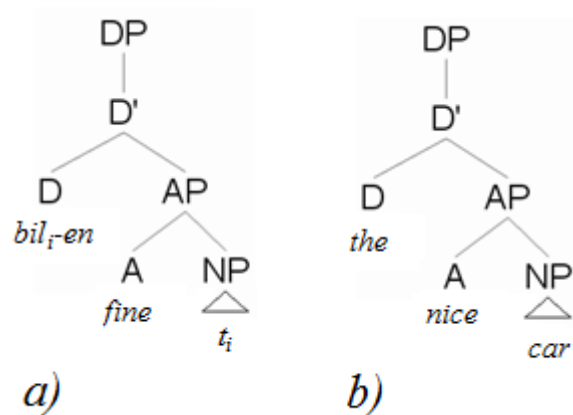
Identifiseringa fungerer altså som en trigger for flytting på samme måte som trekksjekking, men en viktig forskjell er at mens trekksjekking bare gjelder ett abstrakt trekk per funksjonelle kategori, kan identifisering gjelde flere trekk. I identifiseringsprosessen er de aktuelle trekkene enten synlige kongruenstrekk eller leksikalske trekk med semantisk innhold (Vangsnes 1999:4).

2.3 Skandinaviske nominalfraser og en utvida DP-struktur

På bakgrunn av skandinaviske nominalfraser foreslo Julien (2005) en utvida DP-analyse. Blant annet den doble bestemtheta vi har i norsk og svensk, gjorde at verken Abneys DP-analyse eller utvidelsene som har kommet til den i ettertid, var artikulerte nok. Abneys analyse ville generert en del feilaktige norske nominalfraser, blant annet postnominale adjektiv i definte nominalfraser, som vi straks skal se. Julien (2005) tar konsekvensen av både dette og andre problem når det gjelder syntaktisk analyse av skandinaviske nominalfraser, og ender opp med å flytte bestemtheta ut av D og å utvide DP-analysen på flere punkt.

2.3.1 DP-projeksjonen

Et av problemene med de eldre DP-analysene sett i lys av norske eksempel, er ordstillinga ved adjektiv og nomen i bestemt form, siden bestemtheta i norsk uttrykkes ved etterhengt bestemt artikkel, der for eksempel engelsk har foranstilt artikkel. Dersom vi følger Abney (1987), og samtidig antar at den norske etterhengte bestemte artikkelen tilsvarer den engelske foranstilte i analysen, vil adjektivet feilaktig havne bak nomenet i norsk, siden nomenet da må flytte opp til bestemthetssuffikset sitt i D, som i figur 8a).

Figur 8

På bakgrunn av dette konkluderer Julien (2005) med at bestemtheta må flyttes ut av D og ned til en ny projeksjon nedenfor adjektivet.

Et annet problem med de tidligere nominalfraseanalysene er antallet posisjoner i strukturen. Julien tenker seg en maksimal nominalfrase og viser at den rett og slett rommer mer enn de eldre DP-analysene har posisjoner til. Hun bruker frasen i eksempel (2.5) for å illustrere dette.

(2.5) *dei to gamle teikningane mine av byen* (Julien 2005:1)

Denne frasen inneholder foruten nomenet både demonstrativ, kvantor, adjektiv, possessiv og PP og avspeiler dermed størrelsen til DP. Dette ville vi ikke fått plass til i for eksempel Abneys analyse, og konklusjonen er at vi trenger flere posisjoner i DP-strukturen.

Vi skal ta for oss Juliens DP-analyse i sin helhet ved å se på de ulike projeksjonene i den, og motivasjonen bak disse. Mange av dem har hun slutta seg til fra andres analyser og enkelte er hennes egne. Vi begynner på bunnen, med NP, som tilsvarer NP i den eldre DP-analysen. Her finner vi nomenet, N, som obligatorisk må flytte ut av NP og opp til en posisjon Julien kaller nP. Dette skal vi komme tilbake til. I spesifikatorposisjonen til NP finner vi også en fakultativ PossP for possessiv, og komplementposisjonen kan romme preposisjonsfraser. Julien skriver at hun er åpen for at strukturen i NP kan være mer komplisert og at possessiv kan være generert et annet sted, men at hun lar det ligge, i og med at det ikke er den indre strukturen her hun problematiserer (2005:2-3). Genus antar hun er en egenskap ved stammen til nomenet, så dette går hun ikke videre inn på.

I stedet for å spleise NP med adjektiv og så determinativ, som Abney gjorde, argumenterer Julien for at NP først må spleises med en Num-kjerne for numerusmarkering, og denne projiserer så til NumP. Dette er ikke den samme NumP som vi så i Vangsnes (1999) i

kapittel 2.2.1. Han brukte NumP til kardinale determinativ, altså tallord som *tre*, eller kongruente numerustrekk i demonstrativ og possessiv (*denne – disse, min – mine*). Hos Julien er NumP reservert for numerusmarkering som opptrer som et suffiks på nomenet, for eksempel pluralendelsen i *sau-er*, og hun regner derfor med at nomenet må flytte opp til NumP for å få denne endelsen. Som et generelt prinsipp antar hun at hvis en stamme opptrer med bøyingsuffiks, må det bety at den har flytta opp til suffikset, i og med at stammen er generert lavere i strukturen (Julien 2005:2). Num er en obligatorisk kategori i Julien-analysen, det vil si at alle nominalfraser har en NumP, uavhengig av om de står i singular eller plural.

Over NumP finner vi et nivå Julien har kalt nP, og det er her hun plasserer definitthet. For å få rett ordstilling i bestemte nominalfraser med adjektiv må definitthet være et sted høyere opp enn Num, men lavere enn adjektivene. Hit må altså N+Num-komplekset flytte for å få definit form, skriver hun (2005:4). Dette medfører også at possessivet blir postnominalt, for som vi så sto det i utgangspunktet i spesifikatorposisjonen til nomenet, og var dermed prenominalt. Slik kan nomen med både plural og definit form likevel ha foranstilt adjektiv, som i (2.6).

(2.6) *de utslitte skoene mine*

Hos Julien har altså nP tatt over noe av den funksjonen DP hadde i standardanalysen, nemlig å gi bestemt form til nomenet, men med denne analysen tar hun hensyn til komplikasjonene som følger med den etterhengte artikkelen og dobbel bestemthet i norsk og svensk. Julien antar at skandinaviske nomen obligatorisk flytter fra N til Num og videre til n, og at dersom nomenet skal ha plural eller bestemt form er det i denne prosessen det får det. Både N, Num og n er dermed obligatoriske kategorier i Juliens analyse.

Over disse obligatoriske kategoriene finner vi en rekke fakultative kategorier, som bare er til stede når det aktuelle leksikalske elementet er med i strukturen, samt en obligatorisk kategori, D. Dersom det er adjektiv med i frasen, vil nP først spleises med en α . Denne projiserer til en α P, og i $\langle \text{spes}, \alpha P \rangle$ finner vi selve adjektivfrasen, AP. Abney (1987) adjungerte AP direkte på ryggraden til treet, men Julien setter den i spesifikatorposisjonen til α P, fordi adjektiv kan være komplekse fraser og dermed ikke kan stå slik. For eksempel skriver hun at "An analysis that sees adjectives as heads in the extended nominal projection will run into problems with coordination of adjectives, given that a conjunction is generally taken to form a phrase together with the two conjuncts" (2005:8). Med AP i spesifikatorposisjon til en funksjonell kategori på DPens ryggrad kan Julien forklare den semantiske samordninga mellom attributive adjektiv, og koordineringa som gjør at gradsadverb kan rekke over mer enn bare det første adjektivet. I (2.7), ser vi for eksempel at

gradsadverbet *altfor* kun har rekkevidde over det første adjektivet; kaffen er alt for heit, ikke alt for sterk.

(2.7) *altfor heit sterk kaffe* (Julien 2005:8)

For å få det til å ha rekkevidde over begge adjektivene må de koordineres i en og samme komplekse adjektivfrase, og modifikatoren må stå utenfor denne komplekse strukturen, slik at den kan rekke over begge elementene. I (2.8) har vi fått kaffen til å bli både alt for heit og alt for sterk.

(2.8) *altfor heit og sterk kaffe* (Julien 2005:8)

Vi tolker det altså som [*heit og sterk*] og modifikatoren *altfor* står til hele dette komplekset. Dette ville ikke la seg gjøre dersom A var en kjerne direkte på DPens ryggrad; da ville ikke adjektivene kunne være koordinert slik, ettersom de ville vært hierarkisk ordna. I Juliens analyse kan adjektivene være koordinert under AP i <spec, α P>. Et annet faktum som lettere lar seg forklare i Juliens analyse enn i de tidligere DP-analysene, er at en i enkelte skandinaviske dialekter kan ha artikler etter adjektivene, for eksempel i *så fin en jakke*. Julien poengterer at om en fordobler α P for å få plass til to adjektiv, kan en også ha to artikler med. Hun bruker følgende eksempel for å illustrere det:

(2.9) ? *eit stort eit stygt eit hus* (Julien 2005:9)

Hun konkluderer med at artiklene her er realiseringer av funksjonelle kjerner som har AP i spesifikatorposisjonen sin, og denne funksjonelle kjernen er dermed α .

α P er komplementet til CardP, som inneholder kardinalfraser, det vil si tallord og svake (indefinitte) kvantorer som for eksempel *mange*, *åtte*, *tredje*. Disse har samme syntaktiske distribusjon. Også dette er en fakultativ kategori, hvor selve de svake kvantorene står i <spec, CardP> om de er til stede. Grunnen til dette er at de kan være komplekse fraser som *meir enn ti* eller *altfor mange* (Julien 2005:11), og de vil dermed ikke få plass i Card-kjernen.

Over kardinalfrasene finner vi så selve DP-nivået, med plass til determinativ. I tidligere analyser var det her nomenet fikk definittheta si, men nå har nP lenger ned i strukturen tatt over denne funksjonen. I D-kjernen finner vi determinativ med anaforisk bruk, som *det*, *de*, osv.⁵ DP er en obligatorisk kategori i Juliens analyse; den må være til stede, og noe nominalt må være fonetisk realisert her. Det er DPen som sørger for referensialiteten til hele nominalfrasen, og DP må derfor være referensiell for at frasen skal kunne fungere som et argument. For at den skal være det må enten D-kjernen eller <spec, DP> være fylt av synlig

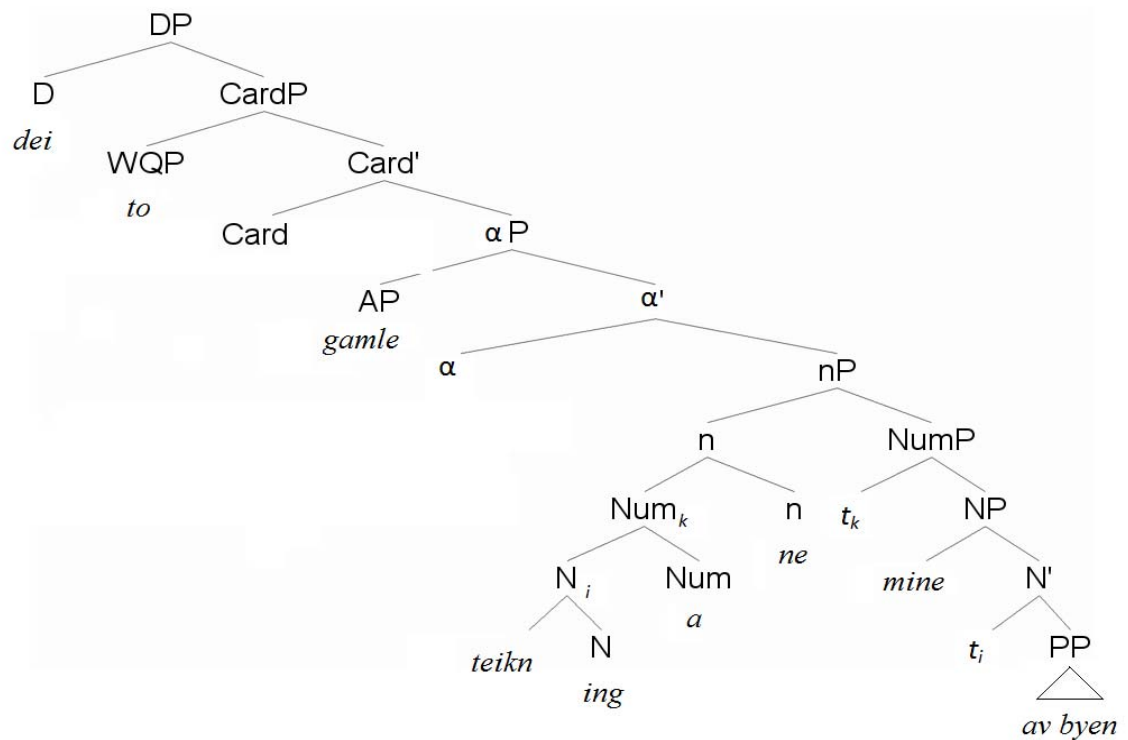
---

⁵ De samme determinativene kan også brukes deiktisk, men de vil da fungere som demonstrativ og vil bli generert lenger opp i Juliens analyse. Dette skal vi komme tilbake til i kapittel 2.3.2.

leksikalsk materiale med nominale kategoritrekk. Julien skriver at funksjonen til en synlig definit D-kjerne er noe annerledes enn funksjonen til en synlig definit n-kjerne. Sistnevnte gir DPen spesifikk lesning, mens en synlig definit D-kjerne sørger for "the inclusiveness (or uniqueness) that is characteristic of definite expressions" (2005:75). Med det mener hun at frasen refererer til helheten av objektene eller massen i konteksten som passer inn i beskrivelsen, etter Lyons' (1999:11) definisjon av det samme begrepet, som hun refererer til. Julien har også to nivå til over DP i nominalfraseanalysen, og disse skal vi se på i kapittel 2.3.2, i forbindelse med demonstrativ og sterke kvantorer.

Projeksjonene internt i DP kan vi oppsummere i figur 9, som er den syntaktiske strukturen til frasen i (2.5), repetert som (2.10) (Julien 2005:11).

(2.10) *dei to gamle teikningane mine av byen* (Julien 2005:1)

Figur 7

En konsekvens av at DP må inneholde et synlig nominalt element, er den doble bestemtheta i norsk og svensk. Adjektiv, numeraler og kvantorer tilfredsstill ikke DPens krav i denne sammenhengen, siden de ikke har nominale trekk. Vanligvis ville nP flytta til <spec, DP> og tilfredsstillt dette kravet. Ifølge Chomsky er "internal merge [...] in principle free", og dette vil alltid bli foretrukket dersom det er mulig, framfor å sette inn nye element i strukturen (Julien 2005:44). Det kan vi se i de norske eksemplene i (2.11).

sterke kommer foran elementene i D (Julien 2005:129). Dette kan vi se i eksempel som (2.14), der den sterke kvantoren *begge* kommer før demonstrativet *disse*.

(2.14) *begge disse hullete sokkene*

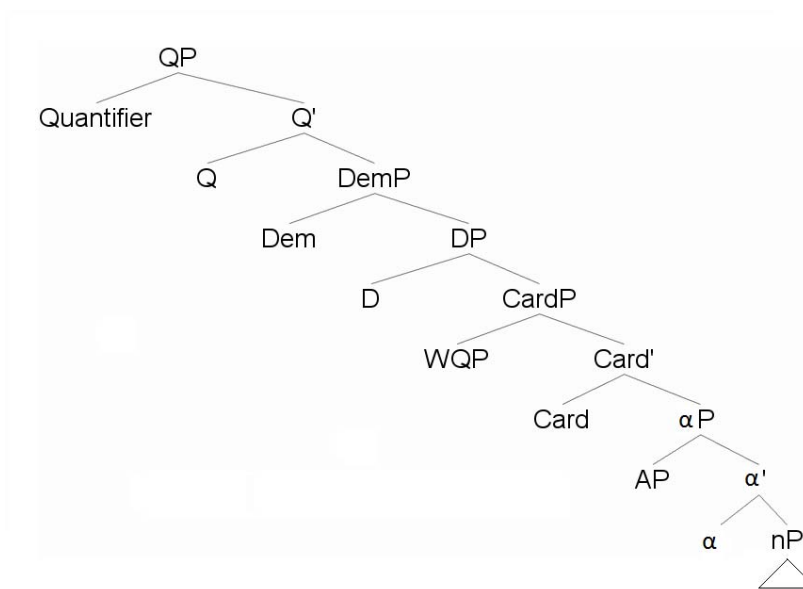
På bakgrunn av ordstillinga til disse kategoriene konkluderer Julien med at sterke kvantorer må være lokalisert i en kvantorfrase, QP, over DemP. Videre antar hun at kvantorene står i <spec, QP> av samme grunn som svake kvantorer står i <spec, CardP> og adjektiv i <spec, α P>, nemlig at de kan være komplekse (Julien 2005:131). Dersom de utgjør en liten frase i seg selv, blir det vanskelig å få plass i Q-kjernen. Også sterke kvantorer kan fylle kravet om synlig materiale i D. Det vil si at DP kan være tom når QP er fylt av noe, men en fonologisk tom definit D vil da helst være diskursanatorisk, det vil si at referenten bør være introdusert tidligere i diskursen (Julien 2005:133-134). I frasene i (2.15) og (2.16) vil det altså passe best om tilhøreren vet hvilke valper eller hus det er snakk om.

(2.15) *alle fem valpene var brune*

(2.16) *begge husene sto tomme*

Sterke kvantorer i seg selv kan ikke identifisere en definit D, så referansen til DP eller DemP må altså være i orden før kvantoren trer inn i derivasjonen (Julien 2005:132), og frasen kan da fungere diskursanatorisk.

Hele den maksimalt utvida nominalfraseanalysen til Julien blir altså som i figur 10.

Figur 10

Her vil vi få plass til alle elementene vi kan finne, i alle fall i skandinaviske nominalfraser, med sterke kvantorer, demonstrativ, svake kvantorer/tallord, adjektiv og definit nomen.

I skandinavisk er ofte prenominal determinativ formelt identiske med demonstrativ, og ofte også tredjepersons ikke-menneskelige personlige pronomen, *den* (Julien 2005:137). Det vil her være intonasjonen og konteksten som avgjør hvordan de skal tolkes. Julien regner likevel med at de er generert på ulike steder i de ulike tilfellene; determinativ er generert i D og demonstrativ i Dem (2005:119).

Når det gjelder komplekse demonstrativ, altså sammensetninger av proksimale eller distale demonstrativ etterfulgt av adverbiale element som *her* og *der*, regner Julien med at de er generert som kompleks. Det er tilsynelatende det adverbiale elementet som bærer den deiktiske krafta, skriver hun (Julien 2005:117). I svensk er det første elementet i et komplekst demonstrativ alltid formelt identisk med det distale demonstrativet, men i norsk kan det være både det distale og det proksimale uten at det spiller noen rolle for tolkninga: *den her* og *denne her* betyr akkurat det samme. Det er naturlig nok disse elementene, og ikke adverbialene, som bærer det nominale trekket som kan tilfredsstille kravet til D, som vi var inne på. Julien antar at de komplekse demonstrativene er generert som de står, ved å kombinere et pronomen-liknende element med et deiktisk adverbliknende element, og så spleise dette nye komplekset inn i Dem-kjernen (2005:117).

Det kan tilsynelatende by på problem at tilknytninga til disse adverbiale elementene er så løs; de kan nemlig stå både før og etter nomenet. (2.17) a) og b) er like korrekte og har samme betydning.

- (2.17)   a) *den her byen*
          b) *den byen her*

De adverbiale elementene kan også ha andre, mer hverdagslige former. *Her* kan bli *herre* og *der* kan bli *derre* i de fleste norske dialekter, og noen steder har vi også andre varianter av dette. Det påfallende er at distribusjonen ikke er like fri når adverbialene har disse mer hverdagslige formene, jamfør (2.18) a) og b).

- (2.18)   a) *den herre byen*
          b) **den byen herre*

Julien regner derfor med at det er snakk om to helt ulike konstruksjonstyper, uten at hun utdyper dette noe mer.

Jeg savner en forklaring både på den løse distribusjonen til de adverbiale elementene i sin opprinnelige form, og på hvorfor distribusjonen endrer seg ved de avleda variantene. I blant annet Nord-Norge og Midt-Norge finner vi også flere avleda varianter, som *hærran*, *herrin*, *herrå*, og noen av disse formene ser ut til å ha tatt til seg genus og numerus etter andre element i nominalfrasen. Juliens analyse av demonstrativforsterkere er ikke lagt opp til at de

skal kunne ta slike kongruensendelser, siden de bare står som påheng til demonstrativet, generert som et kompleks i Dem-kjernen. Vi skal komme tilbake til mulige analyser av disse konstruksjonene i kapittel 4.

3 Empiri

3.1 Bakgrunn for undersøkelsen

For å analysere den syntaktiske strukturen til komplekse demonstrativfraser måtte jeg først få kartlagt hvilke ordstillinger som er mulige og hvilke som ikke er det. Undersøkelsen min er derfor en systematisk gjennomgang av mulige ordstillinger i ulike typer nominalfraser med demonstrativ. Jeg har valgt meg ut ett dialektområde for at resultatene skal være mest mulig sammenlignbare, for å utelukke at eventuelle forskjeller mellom informantene skyldes ulike geolekter, altså geografiske talemålsforskjeller. Dialektområdet jeg har valgt er indre Vestfjord i nordre Nordland, mot grensa til Troms fylke, den dialekten jeg selv har best kjennskap til. En viss grad av egen språklig intuisjon i den aktuelle dialekten gjør arbeidet enklere, selv om dette er et fenomen det kunne være like aktuelt å undersøke i andre dialekter. Informantene mine kommer fra tre ulike bygder rundt indre del av Vestfjorden, og dialektene deres er svært like.

Hensikten med undersøkelsen min er å få identifisert de ordstillingene som ikke er mulige i komplekse demonstrativfraser, og å se på variasjonen i det som er mulig. Jeg har tidligere observert to mulige plasseringer av demonstrativforsterkerne, men distribusjonen ser ut til å endre seg ved de utvida variantene av disse. For å få info om hvilke ordstillinger som ikke er mulige, laga jeg en testtabell, og jeg lot informantene bedømme grammatikalitet. Frasene mine hadde enkle og utvida varianter av *her* og *der*, kombinert med adjektiv, tallord, preposisjonsfraser, sterke kvantorer eller possessiv, samt fraser med to former av demonstrativforsterkeren samtidig. Jeg hadde også noen få fraser hvor personlige pronomen ble brukt med de samme adverbiale formene. For å få negativ evidens, altså informasjon om ugrammatikalitet, måtte jeg velge denne typen feltarbeid, selv om spørsmål om grammatikalitet kan være vanskelige å svare på i noen tilfeller, og resultatet kan bli påvirket av at informantene er usikre. Framgangsmåten er ikke nødvendigvis optimal, men observasjoner av språkbruk gjennom intervju, båndopptak av samtaler eller søk i korpus ville ikke gitt meg negativ evidens, og jeg ville ikke kunne utelukke at også andre ordstillinger likevel kunne være mulige.

Materialet mitt ville blitt svært stort dersom jeg ikke hadde avgrensa en del på forhånd. Noen av delene i undersøkelsen min har jeg derfor gjort så korte som mulig, blant annet de to delene om bruken av det proksimale demonstrativet *denne* (i disse dialektene *denna*), og de personlige pronomenene i det som kan ligne demonstrativ bruk. Jeg har likevel

tatt med litt av dette i del 4 og 5 av undersøkelsen, for å vise at slik bruk også er mulig. Enkelte antakelser har jeg også måttet gjøre underveis, og heller ikke i del 1, 2 og 3 er alle teoretisk mulige leddstillinger undersøkt. Etablerte syntaktiske strukturer i nominalfrasen som ikke er direkte knytta til demonstrativ, har jeg tatt for gitt. Jeg har konsentrert meg om å undersøke hvordan de adverbliknende demonstrativpåhengene kan se ut og hvor de kan stå.

3.2 Informantene

Informantene mine kommer fra tre ulike bygder rundt indre del av Vestfjorden, helt nord i Nordland. De har alle sterk tilknytning til Lødingen på vestsida av Vestfjorden, som fungerer som et knutepunkt i regionen, enten fordi de kommer derfra, eller fordi de kommer fra nærliggende kommuner og har bodd i Lødingen over lengre tid. Alle er født på 1930- og 1940-tallet. Både geografisk og aldersmessig burde resultatene deres i stor grad kunne sammenliknes. Når det gjelder demonstrativ kan jeg på forhånd ikke registrere noen forskjeller mellom disse bygdemålene.

	Kode	Kjønn	Fødselsår	Hjemsted	Bosted nå og tidligere
Informant 1	M44	Mann	1944	Lødingen Vestbygd, nordre Nordland	4 år i Narvik, har bodd i Harstad siden 1973
Informant 2	K43	Kvinne	1943	Ballangen, nordre Nordland	Har bodd i Lødingen siden 1977, noen år i Oslo før det
Informant 3	M39	Mann	1939	Lødingen Vestbygd, nordre Nordland	Bodde 13-14 år utenfor bygda på 1960- og 1970-tallet, blant annet i Oslo
Informant 4	M37	Mann	1937	Lødingen Vestbygd, nordre Nordland	Var ute av bygda i 6 år, hovedsakelig til sjøs i utenriksfart
Informant 5	K42	Kvinne	1942	Tjeldøya, Lødingen/Tjeldsund, nordre Nordland	Alltid bodd i Lødingen, siden 1960 i sentrum
Informant 6	M33	Mann	1933	Lødingen Vestbygd, nordre Nordland	Alltid bodd i Lødingen, siden 1955 i sentrum

Tabell 2

Fire av informantene mine kommer fra Vestbygda i Lødingen kommune, på vestsida av Vestfjorden (M44, M39, M37 og M33 – se tabell 2). Vestbygda er ei langstrakt bygd som tar til ved Kanstadfjorden, 10 km vest for Lødingen sentrum, og strekker seg til Øksfjorden, nært

grensa til Hadsel og Vågan kommuner, mer enn 60 km vest for Lødingen sentrum. Lødingen kommune ligger altså mellom Lofoten, Vesterålen og Ofoten, og informantene mine er fra de vestlige delene av bygda. To av dem bor fremdeles i bygda (M39 og M37), én bor i kommunesenteret Lødingen (M33), og én bor i Harstad i Troms fylke, 75 km nord for Lødingen (M44). Alle disse fire snakker vestbygdialekt. Også sistnevnte, som har bodd mange år i Harstad, snakker omtrent som de andre. Når det gjelder demonstrativ er det uansett vanskelig å få øye på eventuelle forskjeller mellom Harstad by og bygdene sør for byen, og resultatene til denne informanten avviker ikke fra de øvrige. Jeg har derfor valgt å inkludere ham. Den femte informanten er fra Ballangen i nordre Nordland (K43). Ballangen ligger ca 30 km i luftlinje sørøstover fra Lødingen sentrum, på østsida av indre Vestfjord (og sør for Ofotfjorden, som er en arm av Vestfjorden). Hun har bodd i Lødingen Vestbygd siden 1977. Den siste informanten (K42) er fra Tjeldøya, rett over sundet for Lødingen sentrum. Tjeldøya ligger nord for Vestfjorden, som her svinger østover og går over i Ofotfjorden. I dag hører Tjeldøya til Tjeldsund kommune, men fram til 1964 hørte det til Lødingen kommune, og informanten flytta inn til Lødingen sentrum i 1960. Hun har derfor bodd hele livet i Lødingen kommune, og er også den av informantene som kommer fra nærmest kommunesenteret.

I tillegg til de informantene jeg har nevnt ovenfor, gjennomførte jeg undersøkelsen på to personer fra Lødingen Vestbygd som har bodd i Sør-Norge i over 20 år (en kvinne og en mann født på henholdsvis 1960- og 1970-tallet), men begge disse sa at de var usikre på mye og at de kanskje ikke burde bli brukt som informanter i en slik undersøkelse. Jeg har derfor ikke brukt disse resultatene. Ytterligere én informant fra Lødingen sentrum har jeg tatt bort fordi svarene svært ofte skilte seg ut fra svarene til de andre (kvinne født på 1960-tallet). Jeg har altså ikke fått dekket yngre aldersgrupper, men jeg tror ikke alder i seg selv spiller noen avgjørende rolle i demonstrativbruken. Under utarbeidelsen av testbatteriet og forundersøkelsene hadde jeg en testinformant med Harstad bymål, født på 1980-tallet, og svarene her skilte seg ikke ut på noen måte fra de øvrige. Jeg har også snakka med to yngre personer fra Harstad og Narvik født på henholdsvis slutten av 1970- og slutten av 1990-tallet, uten å oppdage noen aldersrelatert forskjell i demonstrativbruken.

Området rundt Lødingen befinner seg midt i den nordlige apokopegrensa, så i den grad det er dialektale forskjeller mellom informantene mine, skyldes det i stor grad dette. Informanten fra Ballangen har lite eller ingen apokope i infinitiv, mens informantene fra Vestbygda har mer eller mindre konsekvent gjennomført apokope i infinitivsformer. Tjeldsund, med Tjeldøya, er et overgangsområde mot den mer eller mindre apokopedefrie Harstad kommune i nord. På grunn av nærheta til apokopegrensa kan det være en del

inkonsekvens i hele dette området, men det skulle ikke spille inn på demonstrativbruken, så vidt jeg kan se.

3.3 Framgangsmåte

Informantene fikk beskjed om at de kunne bedømme frasene i undersøkelsen som akseptable (*ja*), tvilsomme (?), svært tvilsomme (??) eller uakseptable (*nei*). De hadde altså fire alternativ. Jeg sa at jeg var ute etter å høre om dette er fraser det er mulig å bruke i deres dialekt, eller om det ikke høres rett ut. Mange av resultatene mine er derfor fraser som informantene sier at de selv ikke kan se for seg at de ville brukt, ofte fordi det blir unødvendig tungvint, men som likevel er mulige å bruke i dialekten. De ville ikke tenkt over det dersom andre personer med samme dialekt som dem brukte disse frasene, oppga de da jeg spurte om dette. Jeg har ført opp grammatikalitetsbedømmelsene deres som beskrevet ovenfor, og disse frasene ble som oftest satt til (*ja*) eller (?). Jeg sa også at det gikk for det samme om de heller ville brukt formene *herran* og *derran* eller liknende varianter i stedet for *herre* og *derre*. Det viktige var at det var utvida varianter i forhold til de enkle *her* og *der*, og flere former av disse er i bruk i Nord-Norge uten at jeg har kunnet registrere noen systematikk i bruken av dem. Det kan like gjerne være individuelle variasjoner som dialektale i dette tilfellet, og jeg åpna derfor for at de kunne få erstatte med andre former dersom det følte mer naturlig for dem. De som kommenterte dette, sa da at det gikk for det samme om de sa *herre/derre* eller *herran/derran*, og at begge deler er mulig.

Undersøkelsen gikk for seg muntlig, og bare enkelte ganger fikk informantene se uttrykket skriftlig dersom de ikke skjønnte hva jeg sa, eller misforsto frasen etter gjentatte repetisjoner. *Herre* og *derre* ble for eksempel ofte oppfatta som *her e* og *der e*, slik at informantene godtok fraser som **den boka herre mi* (2d3) fordi de oppfatta det som *den boka her e mi*. I forsøket på å forklare at det ikke var noe verb involvert her, fikk informantene noen ganger se arket hvor frasen sto skrevet. Her var frasene randomisert, og jeg noterte eventuelle kommentarer fra informantene i et eget felt, i tillegg til grammatikalitetsbedømmelsene. De fleste frasene har to varianter, en med *her* og en med *der*. Jeg leste opp begge variantene i undersøkelsen, og ga informantene beskjed om å si fra dersom de syntes det var noe forskjell i grammatikaliteten på dem. I utgangspunktet antok jeg at den ville være lik. Kun i enkelte tilfeller fikk jeg kommentarer på at den ene varianten var enklere å akseptere enn den andre, men dette var det alltid semantiske årsaker til, og alle informantene var enige i at de rent grammatisk sett var like greie. For enkelhets skyld vil jeg

som oftest bare referere til den ene av disse variantene i resten av kapitlet, men resultatene mine gjelder altså begge variantene.

I tabellene har jeg satt testfrasene opp i system og ført på poengberegning etter systemet [*] = 0 poeng, [??] = 1 poeng, [?] = 2 poeng og [ok] = 3 poeng. Dette gir 18 mulige poeng per frase når jeg har 6 informanter, og det tilsvarer altså 100 % i prosentberegningene mine.

3.4 Resultat

Noe av det resultatene mine viser, er at det er individuell variasjon når det gjelder i hvor stor grad slike utvida demonstrativ blir akseptert i dialektgrammatikken. Det er likevel viktig å ha i bakhodet at det vi har tilgang til, bare er svarene informantene avga i undersøkelsen, ikke den interne grammatikken deres, og vi kan ikke vite bakgrunnen for et positivt eller negativt svar. Selv om informantene fikk beskjed om å bedømme om dette var mulig å si i dialekten deres eller ikke, og ikke nødvendigvis om de selv kunne se for seg at de kunne valgt en slik uttryksmåte, så kan vi ikke vite hva de egentlig har svart på, og hva de har hatt i tankene. Vi må være åpne for at enkelte av og til også kan ha svart på grunnlag av hva de selv ville sagt eller ikke sagt, for eksempel at det blir for dumt å uttrykke seg på enkelte måter, selv om det ikke nødvendigvis er grammatikken i frasen som er feil. Ofte fikk jeg negative svar (*) fra noen av informantene fordi de mente det var for mange unødvendige ord i den aktuelle frasen, mens andre sa at den er grammatisk mulig, om enn veldig tungvint, så svaret måtte bli *ja*. Dette trenger ikke bety at de internaliserte grammatikkene til disse informantene er ulike. Grunnlaget en informant svarer på, kan skifte fra en frase til den neste, og resultatet kunne dermed blitt ganske annerledes om jeg tok den samme undersøkelsen på de samme informantene en gang til noen uker senere. En del resultat er likevel helt tydelige, og de generelle tendensene ville nok vært de samme.

Forsøkene mine på å kvantifisere materialet må altså leses med dette i bakhodet. Tallene viser kun det faktiske resultatet av denne undersøkelsen, og bør kun grovleses. I en kvantitativ undersøkelse ville jeg måtte ha et større antall informanter for å minske innflytelsen til de svarene som måtte avvike. Jeg har likevel valgt å bruke disse enkle poengberegningene for å vise de tydeligste tendensene i et materiale som fort kan virke stort og uoversiktlig, og for å gjøre det lettere å presentere og å lese.

3.4.1 Reine former av *her* og *der*

Når det gjelder de reine formene av *her* og *der* (del 1 av undersøkelsen, gjengitt i tabell 3 på neste side), er det tydeligste resultatet at dersom demonstrativkomplekset (*den her*) skal splittes opp, bør flere av ordene i frasen stå midt i komplekset. I de fleste tilfeller fungerer det dårlig å ha noen av ordene midt i komplekset og andre etter det. For eksempel kan vi si *den tjukke boka her* (1c2), men ikke **den tjukke her boka* (1c3), og dette var entydig. Også når det gjelder postnominale possessiv og tallord, viser denne tendensen seg, om enn ikke like tydelig. **Den boka her mi* (1d3) går helt klart ikke an og fikk 0 % i poengberegninga mi, mens *?den boka mi her* (1d2) kan gå med 61 %. *De tre båtan her* (1e2) er helt i orden med 100 %, mens *??de tre her båtan* (1e3) fikk 39 % og er dermed nokså tvilsom. Informantene er altså jevnt over mer positiv til frasene med tallord enn de med possessiv, men i begge tilfellene ser vi at dersom vi først skal splitte opp demonstrativkomplekset *den her*, så bør vi sette begge de andre leddene mellom, og ikke ett mellom og ett på slutten. Alternativet er å samle de andre leddene bak demonstrativkomplekset, og dette har informantene godtatt både ved preposisjonsfraser, adjektiv, postnominale possessiv og tallord (1b1, 1c1, 1d1, 1e1), som er de leddene i undersøkelsen min som er basegenerert lenger ned i strukturen enn demonstrativet. Sagt med andre ord: adjektiv og postnominale possessiv må stå sammen med nomenet, enten de står midt i demonstrativkomplekset eller på slutten av frasen. Tendensen er den samme for tallord, om enn ikke like klart i min undersøkelse. Unntaket fra denne tendensen er preposisjonsfrasene. Disse er det tydelig enklere å skille fra nomenet, og det er faktisk flere av informantene mine som foretrekker å gjøre dette, framfor å sette nomenet og preposisjonsfrasen sammen inne i demonstrativkomplekset. *Den kaka her med glasur* (1b3) synes 5 av 6 informanter var grei (83 %), mens *??den kaka med glasur her* (1b2) har fått svært sprikende svar (44 %). Vi har altså to posisjoner demonstrativforsterkerne kan stå i; en like etter demonstrativet og en på slutten av frasen, etterfulgt kun av preposisjonsfraser.

Tabell 3 viser resultat for distribusjonen av de reine formene av *her* og *der*.

	DEL 1	Infor mant 1	Infor mant 2	Infor mant 3	Infor mant 4	Infor mant 5	Infor mant 6	Resultat
1a)	Med kun nomen							
i.	<i>den her boka</i> <i>den der boka</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
ii.	<i>den boka her</i> <i>den boka der</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %

1b)	Med PP							
i.	<i>den her [kaka med glasur] den der [kaka med glasur]</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
ii.	<i>den [kaka med glasur] her den [kaka med glasur] der</i>	*	?	*	ok	ok	*	8/18 44,4 %
iii.	<i>den kaka her med glasur den kaka der med glasur</i>	ok	ok	ok	ok	ok	*	15/18 83,3 %
1c)	Med adjektiv							
i.	<i>den her tjukke boka den der tjukke boka</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
ii.	<i>den tjukke boka her den tjukke boka der</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
iii.	<i>den tjukke her boka den tjukke der boka</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
1d)	Med etterstilt possessiv							
i.	<i>den her boka mi den der boka mi</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
ii.	<i>den boka mi her den boka mi der</i>	ok	*	ok	?	ok	*	11/18 61,1 %
iii.	<i>den boka her mi den boka der mi</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
1e)	Med tallord							
i.	<i>de her tre båtan de der tre båtan</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
ii.	<i>de tre båtan her de tre båtan der</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
iii.	<i>de tre her båtan de tre der båtan</i>	ok	*	??	ok	*	*	7/18 38,9 %
1f)	Med sterk kvantor							
i.	<i>alle de her esken alle de der esken</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
ii.	<i>alle de esken her alle de esken der</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
iii.	<i>de alle her esken de alle der esken</i>	*	*	*	ok	?	*	5/18 27,8 %
iv.	<i>de her alle esken de der alle esken</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %

Tabell 3

I noen av frasene med *her* og *der* på slutten spriker svarene veldig. ??*Den kaka med glasur her* (1b2) og *?den boka mi her* (1d2) har henholdsvis 44,4 % og 61,1 %, og uten å legge for mye vekt på tallene her, så kan vi konstatere at informantene er langt fra enige. Her er det

vanskelig å vite om informantene har tolka *her* og *der* som et rent lokativt adverb eller som en del av et demonstrativkompleks. Jeg forsøkte å ikke legge trykket på disse ordene, men på nomenet da jeg leste opp frasene. Noen av informantene sa da at dette ikke hørtes rett ut slik jeg sa det, mens andre godtok det. Her må vi likevel være åpen for at de kan ha tolka adverbet lokativt i søken etter mening i uttrykket, til tross for at det ikke var det uttalen min indikerte.

3.4.2 Utvida former av *her* og *der*

Det er helt tydelig at distribusjonen av *herre* og *derre* skiller seg markant fra distribusjonen av de enkle formene *her* og *der*. Frasene i del 2 av undersøkelsen min (tabell 4 på side 34) er nøyaktig lik frasene i del 1, men de enkle formene er nå bytta ut med utvida former, og resultatet ble et helt annet. Generelt sett er det omtrent ingen fraser som har blitt godtatt der ikke *herre* og *derre* følger like etter hoveddemonstrativet *den*. I de tilfellene der vi har denne leddstillinga, er nesten alt godtatt. Det er helt tydelig at de utvida formene må stå før nomenet. To av informantene kommenterte også direkte at det ikke er mulig å ha *herre* eller *derre* på slutten av en frase, og den ene av dem sa at det hørtes ut som jeg tiltalte en herre, eller kanskje Gud.

I nitten av frasene i undersøkelsen min står *herre* og *derre* plassert etter nomenet (2a2, 2b2, 2b3, 2c2, 2d2, 2d3, 2e2, 2f2, 3b1, 3b4, 3b6, 3c5, 3c6, 3d5, 3d6, 3e5, 3e6, 3f7 og 3f9)⁶, og svarene her er veldig tydelige. I et av disse tilfellene har én enkelt informant oppgitt at frasen var ok (3e5), og i et annet har én informant oppgitt at frasen var ok, og en annen at den var litt tvilsom (2b3). Ellers har samtlige informanter sagt at frasen var helt ugrammatisk i alle disse tilfellene. De to avvikende svarene var ikke fra samme informant, og stemmer heller ikke overens med de øvrige grammatikalitetsbedømmelsene til disse to informantene av fraser med *herre* og *derre* postnominalt, så jeg vil ikke legge for mye vekt på disse. Det er tydelig at de utvida formene må stå prenominalt dersom de skal brukes. Dersom vi legger sammen alle informantene i disse 19 frasene, vil det tilsvare 342 mulige poeng (18 poeng x 19 fraser, dersom alle informantene godtok alt), og sammenlagt fikk de i undersøkelsen min 8 poeng. Dette utgjør 2,3 %, noe som må sies å kunne være forsvinnende lite. Dersom vi kun ser på de av disse frasene med bare én utgave av demonstrativforsterkeren (de med navn som begynner på 2), nemlig *herre/derre*, kan vi enkelt sammenligne med de parallelle frasene med enkle former av *her* og *der*. Resultatet for *herre* og *derre* blir da 5 av 144 mulige poeng, noe som

---

⁶ Frasene med navn som begynner på 2 står i tabell 4 på side 34, mens frasene som begynner på 3 står i tabell 5 på side 37. Disse skal vi komme tilbake til i forbindelse med fordobling av demonstrativforsterkeren.

tilsvarende 3,4 %, mens resultatet for *her* og *der* blir 106 av 144 poeng, altså 73,6 %. Dette er en betydelig forskjell, hvor det eneste som skiller gruppene er om det er *her/der* eller *herre/derre* som er brukt; ordstilling og ordvalg er ellers helt identisk. Det er altså ingen tvil om at distribusjonen av *herre/derre* skiller seg fra *her/der*, og at de førstnevnte, i motsetning til de sistnevnte, utelukkende kan stå prenominalt.

Herre og *derre* må også stå før adjektivet, i likhet med de rene variantene av *her* og *der*. Dette ser vi tydelig i frasene **den tjukke herre boka* (2c3) og **den tjukke herre boka her* (3d3), som begge er helt ugrammatikalske. Frasene 2c2, 3d5 og 3d6 har også adjektivet før *herre* og *derre*, men her står også nomenet før den utvida demonstrativforsterkeren, så disse frasene vil være ugrammatikalske av flere grunner. De to første eksemplene, 2c3 og 3d3, taler imidlertid klart: ikke en eneste informant har godtatt disse frasene med adjektivet før forsterkeren, selv om forsterkeren står prenominalt. Dette svarer til resultatene av **den tjukke her boka* (1c3), som viser at ingen av informantene godtar å ha adjektivet mellom *den* og *her*, med mindre også nomenet står her (jæmfør delkapittel 3.4.1).

Jeg har kun tatt med etterstilte possessiv i undersøkelsen min, siden foranstilte utelukkende blir brukt emphatisk i denne dialekten (eller i norsk generelt), så dermed har jeg ingen fraser hvor possessivet bryter inn i demonstrativkomplekset uten at også nomenet gjør det. I det sistnevnte tilfellet vil følgelig *herre/derre* bli postnominal, og frasen er uansett ugrammatikalsk.

Det siste tydelige resultatet i del 2 av undersøkelsen er at heller ikke tallord kan stå i midten av et prenominalt demonstrativkompleks med utvida form av forsterkeren. Frasen **de tre herre båtan* (2e3) fikk 11 % i undersøkelsen min, noe som er så lite at jeg vil regne den som nokså ugrammatikalsk. Her står *herre* prenominalt, som det må for at det skal være grammatikalsk, og likevel fungerer det ikke. Det som må til, er å samle demonstrativkomplekset *de herre* i begynnelsen av frasen, som i *de herre tre båtan* (2e1).

Vi kan konkludere med at alle frasene hvor demonstrativkomplekset står samla foran nomen, preposisjonsfraser, adjektiv, possessiv eller tallord ble vurdert som grammatikalske, men det var også de eneste som ble det.

Tabell 4 viser resultatet for distribusjonen av de utvida formene av *her/der*.

	DEL 2	Infor mant 1	Infor mant 2	Infor mant 3	Infor mant 4	Infor mant 5	Infor mant 6	Resultat
2a)	Med kun nomen							
i.	<i>den herre boka</i> <i>den derre boka</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
ii.	<i>den boka herre</i> <i>den boka derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
2b)	Med PP							
i.	<i>den herre [kaka med glasur]</i> <i>den derre [kaka med glasur]</i>	ok	ok	ok	ok	?	ok	17/18 94,4 %
ii.	<i>den [kaka med glasur] herre</i> <i>den [kaka med glasur] derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
iii.	<i>den kaka herre med glasur</i> <i>den kaka derre med glasur</i>	*	*	*	?	*	ok	5/18 27,8 % ⁷
2c)	Med adjektiv							
i.	<i>den herre tjukke boka</i> <i>den derre tjukke boka</i>	ok	ok	ok	ok	?	ok	17/18 94,4 %
ii.	<i>den tjukke boka herre</i> <i>den tjukke boka derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
iii.	<i>den tjukke herre boka</i> <i>den tjukke derre boka</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
2d)	Med etterstilt possessiv							
i.	<i>den herre boka mi</i> <i>den derre boka mi</i>	ok	ok	ok	ok	*	ok	15/18 83,3 %
ii.	<i>den boka mi herre</i> <i>den boka mi derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
iii.	<i>den boka herre mi</i> <i>den boka derre mi</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
2e)	Med tallord							
i.	<i>de herre tre båtan</i> <i>de derre tre båtan</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
ii.	<i>de tre båtan herre</i> <i>de tre båtan derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
iii.	<i>de tre herre båtan</i> <i>de tre derre båtan</i>	?	*	*	*	*	*	2/18 11,1 %
2f)	Med sterk kvantor							
i.	<i>alle de herre esken</i> <i>alle de derre esken</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %

⁷ Dette resultatet var overraskende, ettersom andre fraser med postnominal utvida forsterker har fått svært lave akseptabilitetsprosentene. Jeg velger derfor å ikke legge stor vekt på dette her, og ville i så fall ha undersøkt det grundigere først.

ii.	<i>alle de esken herre</i> <i>alle de esken derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
-----	--	---	---	---	---	---	---	-------------

Tabell 4

3.4.3 Fordobling

I del 3 av undersøkelsen (tabell 5 på side 37) kan vi tydelig se at det er mulig å fordoble demonstrativforsterkeren, og det er to ulike måter vi kan få et grammatisk resultat av det. Den ene er dersom vi bruker begge de to mulige plasseringene jeg fant i kapittel 3.4.1 og 3.4.2: én like etter hoveddemonstrativet *den* og én etter nomenet med eventuelle adjektiv, postnominale possessiv og tallord (*den herre tjukke boka her*). Den andre måten vi kan ha to demonstrativforsterkere er å plassere begge på rekke og rad like etter hoveddemonstrativet (*den herre her tjukke boka*). Det er altså mulig å sette begge to inn i den prenominalen posisjonen, men det er ikke i den postnominale, selv om vi forenkler slik at begge variantene er av typen *her/der*, og dermed i seg selv kan stå postnominalt (**den tjukke boka herre her/*den tjukke boka her her*).

Ved den første av de mulige fordoblingsstrategiene, med en prenominal og en postnominal forsterker, må den postnominale være av den enkle varianten *her/der*, ettersom *herre/derre* ikke kan stå i denne posisjonen. Frasene 3b3 og 3b6 viser dette tydelig: *den herre boka her* (3b3) er helt i orden med 100 % i undersøkelsen min, mens **den her boka herre* (3b6) ikke ble godkjent av noen av informantene. Det samme kan vi se i frasene med PP, særlig der jeg har latt PPen stå helt til slutt i frasen, også etter den postnominale demonstrativforsterkeren. **Den her kaka herre med glasur* (3c6) har fått 0 %, mens *den herre kaka her med glasur* (3c3) har fått 67 %, en betydelig forskjell. Dersom vi lar PPen stå sammen med nomenet foran demonstrativforsterkeren, blir forskjellen mindre, men den er likevel til stede. *??den herre kaka med glasur her* (3c2) har fått 28 %, mens **den her kaka med glasur herre* har fått 0 %, som andre fraser med postnominal *herre/derre*. Vi ser det samme i frasene med adjektiv, possessiv og tallord. Frasene med *herre/derre* postnominalt og *her/der* prenominalt er gjennomgående helt ugrammatisk, men dersom vi bytter om plasseringa på de to demonstrativforsterkerne, blir frasene mye bedre. Rekkefølgen *herre – her* har fått 56 % i frasen med adjektiv (3d2), 28 % ved possessiv (3e3), 94 % ved tallord (3f4) og 33 % dersom vi lar tallordet komme mellom hoveddemonstrativet og den første forsterkeren (3f2). I alle disse tilfellene har de tilsvarende frasene med rekkefølgen *her – herre* fått 0 %. Dette resultatet henger naturligvis sammen med det vi har sett tidligere, at postnominale forsterkere må stå i enkel form. Altså må i alle fall den siste av de to

demonstrativforsterkerne være av den enkle typen *her/der*, som kan stå postnominalt, men frasen *den her boka her* (3a2) viser at det ikke er noe i veien for at begge kan være av denne typen. Jeg har ikke testa dette med alle de ulike typene setningsledd ettersom jeg måtte begrense omfanget på undersøkelsen min, men jeg vil anta at fordoblinga *her – her* er godkjent i alle tilfellene der *herre – her* er mulig.

Når det gjelder det andre alternativet for å få ei grammatikalsk godkjent fordobling av demonstrativforsterkeren, med to prenominal utgaver, er ikke resultatene like tydelige. Det som er klart, er at det ofte er mulig å sette to demonstrativforsterkere på rekke og rad like etter hoveddemonstrativet *den*, men det er ikke alltid og i alle former informantene mine vil godkjenne dette. Generelt er det lettere å akseptere dersom demonstrativforsterkerne står i rekkefølgen *herre – her*, som vi også så var den eneste muligheta i den første strategien for fordobling, der den siste utgaven av forsterkeren står postnominalt. Likevel er heller ikke prenominal fordobling i rekkefølgen *herre – her* helt akseptert av alle. Et annet alternativ er å la begge utgavene være av den enkle typen *her/der*, som i frasen *den her her boka* (3a3), og dette godtok fire av de seks informantene mine (67 %).⁸ Denne muligheta har jeg ikke undersøkt grundig, kun sett litt på i del 3a i undersøkelsen, men jeg går ut i fra at dette generelt sett vil være mulig i minst like stor grad som *herre – her*. Rekkefølgen *her – herre* kan faktisk også være mulig til en viss grad, men den har jevnt over fått lavere godkjenningsprosent enn den motsatte rekkefølgen. *Den herre her boka* (3b2) har fått 67 %, mens *den her herre boka* (3b5) har fått 50 %. Av nominalfrasene med preposisjonsfrase ser vi at *den herre her kaka med glasur* (3c1) har fått 61 %, mens *den her herre kaka med glasur* (3c4) har fått 22 %. De to variantene av adjektivfraser har fått samme godkjenningsprosent, 61 % i begge tilfeller (3d1 og 3d4), men ved possessiv og tallord ser vi igjen at rekkefølgen *herre – her* blir foretrukket over *her – herre*. *Den herre her boka mi* (3e1) har fått 61 %, mens *den her herre boka mi* (3e4) har fått 39 %, og *de herre her tre båtan* (3f3) har fått 61 %, mens *de her herre tre båtan* (3f8) har fått 11 %. Vi kan altså konkludere med at rekkefølgen *herre – her* blir foretrukket dersom demonstrativforsterkeren skal fordobles og vi ikke bare skal bruke de enkle formene to ganger.

Den fordoblingstypen som aldri ble godkjent av informantene mine var å sette to utgaver av demonstrativforsterkeren postnominalt, hvor vi har sett at en enkel godt kan stå (jamfør frase 1a2: *den boka her*). I de frasene hvor jeg har kombinert en enkel med en utvida

---

⁸ Alle informantene godtok imidlertid frasen *den her her* (3a4), uten nomenet bak (100 %), så det er tydelig at de alle tillater slik fordobling i visse tilfeller. De samme to informantene godtok heller ikke frasen *den herre her boka* (3b2), mens de øvrige 4 informantene gjorde det. Det er også disse to som aksepterer minst fordobling generelt sett, og dette skyldes nok kun individuell variasjon. De er begge fra Lødingen.

variant er resultatet 0 %, uansett om rekkefølgen er *herre – her* eller *her – herre*. Dette ser vi i frase 3b1: **den boka herre her*, og 3b4: **den boka her herre*. Dette følger også naturlig av at informantene mine aldri godtar utvida former postnominalt. I del 3a av undersøkelsen min har jeg imidlertid testa slik fordobling hvor begge utgavene er av den enkle varianten. Vi kan se av frase 3a1, **den boka her her* (0 %), at det likevel ikke er mulig å fordoble på denne måten, selv om vi ikke har noen utvida former her, og selv om vi godt kan ha én utgave av den enkle demonstrativforsterkeren i denne posisjonen.

Tabell 5 viser resultatet for distribusjonen av fordoblede demonstrativforsterkere.

	DEL 3	Infor mant 1	Infor mant 2	Infor mant 3	Infor mant 4	Infor mant 5	Infor mant 6	Resultat
3a)	Enkel form							
i.	<i>den boka her her</i> <i>den boka der der</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
ii.	<i>den her boka her</i> <i>den der boka der</i>	ok	ok	ok	ok	?	ok	17/18 94,4 %
iii.	<i>den her her boka</i> <i>den der der boka</i>	ok	ok	ok	ok	*	*	12/18 66,7 %
iv.	<i>den her her</i> <i>den der der</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
3b)	Men kun nomen							
i.	<i>den boka herre her</i> <i>den boka derre der</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
ii.	<i>den herre her boka</i> <i>den derre der boka</i>	ok	ok	ok	ok	*	*	12/18 66,7 %
iii.	<i>den herre boka her</i> <i>den derre boka der</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
iv.	<i>den boka her herre</i> <i>den boka der derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
v.	<i>den her herre boka</i> <i>den der derre boka</i>	ok	*	ok	ok	*	*	9/18 50 %
vi.	<i>den her boka herre</i> <i>den der boka derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
3c)	Med PP							
i.	<i>den herre her [kaka med glasur]</i> <i>den derre der [kaka med glasur]</i>	?	ok	ok	ok	*	*	11/18 61,1 %
ii.	<i>den herre [kaka med glasur] her</i> <i>den derre [kaka med glasur] der</i>	*	*	*	ok	?	*	5/18 27,8 %

iii.	<i>den herre kaka her med glasur</i> <i>den derre kaka der med glasur</i>	ok	ok	ok	ok	*	*	12/18 66,7 %
iv.	<i>den her herre [kaka med glasur]</i> <i>den der derre [kaka med glasur]</i>	?	*	*	*	*	?	4/18 22,2 %
v.	<i>den her [kaka med glasur] herre</i> <i>den der [kaka med glasur] derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
vi.	<i>den her kaka herre med glasur</i> <i>den der kaka derre med glasur</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
3d)	Med adjektiv							
i.	<i>den herre her tjukke boka</i> <i>den derre der tjukke boka</i>	?	ok	ok	ok	*	*	11/18 61,1 %
ii.	<i>den herre tjukke boka her</i> <i>den derre tjukke boka der</i>	?	*	?	ok	ok	*	10/18 55,6 %
iii.	<i>den tjukke herre boka her</i> <i>den tjukke derre boka der</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
iv.	<i>den her herre tjukke boka</i> <i>den der derre tjukke boka</i>	?	ok	ok	ok	*	*	11/18 61,1 %
v.	<i>den her tjukke boka herre</i> <i>den der tjukke boka derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
vi.	<i>den tjukke her boka herre</i> <i>den tjukke der boka derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
3e)	Med etterstilt possessiv							
i.	<i>den herre her boka mi</i> <i>den derre der boka mi</i>	?	ok	ok	ok	*	*	11/18 61,1 %
ii.	<i>den herre boka her mi</i> <i>den derre boka der mi</i>	*	*	*	?	*	*	2/18 11,1 %
iii.	<i>den herre boka mi her</i> <i>den derre boka mi der</i>	*	*	ok	*	?	*	5/18 27,8 %
iv.	<i>den her herre boka mi</i> <i>den der derre boka mi</i>	??	ok	*	ok	*	*	7/18 38,9 %
v.	<i>den her boka herre mi</i> <i>den der boka derre mi</i>	*	*	*	ok	*	*	3/18 16,7 %
vi.	<i>den her boka mi herre</i> <i>den der boka mi derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
3f)	Med tallord							
i.	<i>de tre herre her båtan</i> <i>de tre derre der båtan</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
ii.	<i>de tre herre båtan her</i> <i>de tre derre båtan der</i>	*	*	ok	ok	*	*	6/18 33,3 %
iii.	<i>de herre her tre båtan</i> <i>de derre der tre båtan</i>	?	ok	ok	ok	*	*	11/18 61,1 %
iv.	<i>de herre tre båtan her</i> <i>de derre tre båtan der</i>	?	ok	ok	ok	ok	ok	17/18 94,4 %

v.	<i>de herre tre her båtan</i> <i>de derre tre der båtan</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
vi.	<i>de tre her herre båtan</i> <i>de tre der derre båtan</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
vii.	<i>de tre her båtan herre</i> <i>de tre der båtan derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
viii.	<i>de her herre tre båtan</i> <i>de der derre tre båtan</i>	?	*	*	*	*	*	2/18 11,2 %
ix.	<i>de her tre båtan herre</i> <i>de der tre båtan derre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
x.	<i>de her tre herre båtan</i> <i>de der tre derre båtan</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %

Tabell 5

Informantene mine kommenterte ofte at de syntes det ble litt for mye smør på flekk i disse fordoblede variantene, og det varierte i hvor stor grad de ville godkjenne dem. Enkelte ganger sa de at dette ikke gikk, rett og slett fordi det ble ”for mye”, ”for dumt” eller ”unødvendig”. Det trenger likevel ikke bety at den grammatiske strukturen er feil, for mange av disse variantene fikk ganske høye godkjenningsprosenten likevel, men det kan være at denne typen fraser ikke blir så mye brukt av andre grunner, og at noen derfor har vanskelig for å akseptere dem.

3.4.4 Proksimalt demonstrativ

Jeg inkluderte noen få fraser med det proksimale demonstrativet *denne* i undersøkelsen min (*denna* i disse nordnorske dialektene) i stedet for det distale *den*, som jeg ellers brukte. Proksimale demonstrativ kan ikke kombineres med den distale forsterkeren *der*, så disse kombinasjonene har jeg ikke tatt med i undersøkelsen. Vi har likevel sett at det distale godt kan brukes proksimalt med en proksimal forsterker.

Denna her boka (4a1) og *denna boka her* (4a2), som begge er helt grammatikalske ifølge alle mine informanter, viser at demonstrativforsterkerne har den samme løse tilknytninga her som ved det distale demonstrativet. Vi ser av frase 4b1, *denna herre boka* at også *denna* kan kombineres med den utvida varianten *herre*, mener fire av informantene mine. De to siste synes dette ble for mye, og mente at dette ikke gikk an. Frasen *denna boka herre* (4b2) ble, ikke uventa, avvist av alle informantene.

Tabell 6 viser resultatet for testfrasene med proksimalt demonstrativ.

	DEL 4	Infor mant 1	Infor mant 2	Infor mant 3	Infor mant 4	Infor mant 5	Infor mant 6	Resultat
4a)	Reine former <i>her/der</i>							
i.	<i>denna her boka</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
ii.	<i>denna boka her</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
4b)	Andre former <i>her/der</i>							
i.	<i>denna herre boka</i>	ok	ok	ok	ok	*	*	12/18 66,7 %
ii.	<i>denna boka herre</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %

Tabell 6

3.4.5 Pronomen

I den siste delen av undersøkelsen min har jeg med noen fraser hvor personlige pronomen blir brukt på det man kan kalle en demonstrativ måte, med de samme adverbliknende påhengene som vi har sett på til nå. Distribusjonen av de enkle variantene av demonstrativforsterkerne (eller her heller pronomenforsterkerne) er den samme som ved demonstrativene, jamfør delkapittel 3.4.1. *Ho dama her* (5a1) og *ho her dama* (5a2) viser at forsterkeren *her* kan stå i begge de posisjonene vi så at de kan ved demonstrativ. Av frasene med adjektiv kan vi igjen se det samme som vi har registrert før, nemlig at de må stå sammen med nomenet, og da er det sannsynlig at dette også gjelder postnominale possessiv og tallord, som ved demonstrativene, selv om jeg ikke undersøkte dette. *Han høge her gutten* (5c2) er helt ugrammatisk for alle informantene, men både *han høge gutten her* (5c1) og *han her høge gutten* (5c3) er mulig. Vi kan ikke ha en konstituent midt i komplekset (*han her*) og en etter; enten står begge foran forsterkeren *her* eller så står begge bak. Av preposisjonsfraser ser vi også det samme som vi så for demonstrativ, nemlig at PPen faktisk heller bør stå bak pronomenkomplekset enn sammen med nomenet inne i det. *Han mannen med hatt her* (5b2) fikk 61 %, mens *han mannen her med hatt* (5b3) fikk 89 %. Det kan likevel se ut til at begge delene til en viss grad er mulig. Det som i alle fall er helt grammatisk, er å samle pronomenkomplekset i begynnelsen av frasen og la nomenet og PPen følge etter: *han her mannen med hatt* (5b1). Pronomenkompleksene skiller seg altså ikke fra demonstrativkompleksene med enkle former på noen av disse punktene.

Tabell 7 viser resultatet for testfrasene med personlig pronomen i demonstrativ bruk.

	DEL 5	Infor mant 1	Infor mant 2	Infor mant 3	Infor mant 4	Infor mant 5	Infor mant 6	Resultat
5a)	Med kun nomen							
i.	<i>ho dama her</i> <i>ho dama der</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
ii.	<i>ho her dama</i> <i>ho der dama</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
5b)	Med PP							
i.	<i>han her [mannen med hatt]</i> <i>han der [mannen med hatt]</i>	ok	ok	ok	ok	ok	ok	18/18 100 %
ii.	<i>han [mannen med hatt] her</i> <i>han [mannen med hatt] der</i>	ok	ok	*	ok	?	*	11/18 61,1 %
iii.	<i>han mannen her med hatt</i> <i>han mannen der med hatt</i>	?	ok	ok	ok	ok	?	16/18 88,9 %
5c)	Med adjektiv							
i.	<i>han høge gutten her</i> <i>han høge gutten der</i>	ok	ok	ok	ok	ok	?	17/18 94,4 %
ii.	<i>han høge her gutten</i> <i>han høge der gutten</i>	*	*	*	*	*	*	0/18 0 %
iii.	<i>han her høge gutten</i> <i>han der høge gutten</i>	ok	ok	ok	ok	ok	?	17/18 94,4 %

Tabell 7

Jeg har ikke undersøkt hvordan pronomenkompleksene fungerer med utvida forsterkerformer, og heller ikke om de tåler fordobling, men jeg vil tro resultatet også her ville blitt omtrent det samme som for demonstrativene.

4 Analyse

Vi har to typer demonstrativkompleks vi må analysere, og det er grunn til å anta at disse analysene må være ganske ulike. De to typene er fraser som *den her bilen* og *den bilen her*. Hver av disse består av to element bortsett fra nomenet; et demonstrativ og en forsterker, og demonstrativet kan altså stå enten prenominalt eller postnominalt. Det er med andre ord to posisjoner vi må bestemme syntaktisk i hvert av tilfellene, når vi tar for gitt at nomenet selv står i nomenprojeksjonene n/N. Vi begynner med å se på det elementet som står først i begge frasetyperne, selve demonstrativet. Demonstrativposisjonen har vært diskutert litt tidligere, og er ikke noe jeg vil legge stor vekt på i denne avhandlingen. Det jeg vil ta for meg er i hovedsak det andre elementet, forsterkeren *her/der*. Som vi har sett, kan den opptre i to ulike posisjoner; en prenominal og en postnominal. Når den står prenominalt kan den ha utvida form, som for eksempel *herre/derre* eller *herran/derran*. I denne posisjonen kan vi også fordoble den opp slik at det blir to av den, som i *den herre her boka* eller *den der der boka*. I den postnominal posisjonen har vi ingen av disse mulighetene; da kan vi kun ha én utgave av forsterkeren, og den må være enkel. Informantene mine kunne ikke si verken **den boka herre*, med postnominal utvida forsterker, eller **den boka der der*, med postnominal fordobling. Dette indikerer at analysene av disse to forsterkerposisjonene må være nokså ulike, og det er denne problematikken jeg skal ta for meg her. Vi skal se på hvor demonstrativforsterkeren kan være generert i de to ulike tilfellene, og hvordan vi kan forklare fordoblinga og endelsene den har vist seg å kunne ta i den prenominal posisjonen. Dette skal jeg forsøke å forklare ved hjelp av moderne kongruensteori.

4.1 Struktur i øvre del av DP

4.1.1 Demonstrativprojeksjonen

Generative syntaktikere har i årevis diskutert fram og tilbake hvor demonstrativ blir basegenerert. I noen språk, for eksempel engelsk, kan ikke demonstrativ og determinativ opptre samtidig (eksempel (4.1) og (4.2)), og for å forklare dette har en regna med at det er fordi de konkurrerer om den samme posisjonen.

(4.1) **this the man*

(4.2) **the man this*

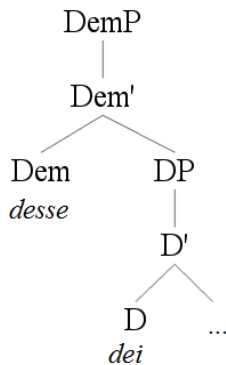
Senere har andre analyser basert seg på språk hvor de faktisk kan opptre samtidig (eksempel (4.3)), og brukt dette som argument for at vi må skille dem i to ulike projeksjoner.

- (4.3) *el hombre este* (spansk)
'the man this'

Marit Julien har jobba med skandinaviske data, og hun regner med en egen demonstrativprojeksjon over D på bakgrunn av fraser som (4.4), som vi så i kapittel 2.3.2.

- (4.4) *desse dei to eldste husa i byen* (2005:109)

Hun mener at demonstrativ og determinativ her opptrer samtidig, og at de derfor må skilles i to ulike projeksjoner i strukturen, og hun innfører et DemP-nivå over DP, som i figuren under.

Figur 11

Jeg stiller meg tvilende til eksemplene hennes og vil ikke følge denne analysen for mine norske data. I Juliens eksempel vil det trolig være en liten intonologisk pause mellom demonstrativet og determinativet. Dette kan bety at vi snakker om et tilfelle av apposisjon, det vil si innskutte, forklarende tillegg. I skrift skiller vi disse med komma, og i tale skiller vi dem gjerne med en intonologisk pause. Apposisjoner består vanligvis av to nominale ledd med samme referanse, og den siste fungerer som en apposisjon til den første (Faarlund et al. 1997:270). I Juliens frase kan vi si at *dei to eldste husa i byen* utdyper referansen til *desse*, og vi kan også omformulere apposisjonen til ei relativsetning; *desse, som er dei to eldste husa i byen*. Det tyder på at *desse* er hovedkjernen i frasen. Dersom vi godtar at *dei to eldste husa i byen* kan være et tilfelle av apposisjon, kan vi analysere determinativet og demonstrativet i (4.4) som to ulike DPer, og begge kan da stå i hver sin D-kjerne. Jeg vil altså anta at *dei to eldste husa i byen* rett og slett er en egen DP, og ikke inngår i DPen til *desse*.

Jeg regner med at demonstrativ og determinativ ikke kan opptre samtidig i norske setninger, altså at de står i komplementær distribusjon og konkurrerer om den samme syntaktiske posisjonen. Jeg ser ingen grunn til å postulere en egen demonstrativprojeksjon ut i fra norske data, og jeg vil dermed heller ikke gjøre det, men overlate til andre å argumentere for en eventuell slik posisjon ut i fra andre språklige data. Jeg vil heller ikke bruke QP-nivået,

som hos Julien befinner seg mellom DemP og DP, men vil anta at DP er det øverste nivået i nominalfrasen. Sterke kvantorer (*alle, mange, og liknende*), som er generert i QP i Juliens analyse, vil jeg la stå i <spec, DP>, siden vi har plass til dem her.

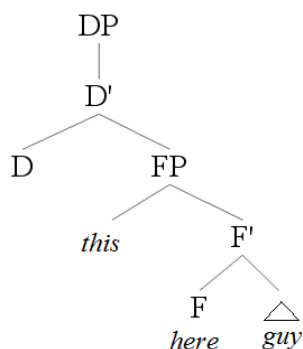
Også Bernstein (1997) skiller mellom demonstrativ og determinativ, men på en annen måte enn Julien (2005). Hun postulerer ikke en ny demonstrativprojeksjon over DP, som Julien, men legger til en funksjonell projeksjon (FP) under DP. Bernstein har sett på demonstrativforsterkere, som i (4.5) og (4.6), og mener at vi trenger en funksjonell projeksjon til disse (1997:91).

(4.5) *this here guy* (ikke-standard engelsk)

(4.6) *cette femme-ci* (fransk)
'this woman-here'

Dette vil jeg bygge videre på, så det skal vi komme tilbake til. Hun analyserer imidlertid demonstrativet som spesifikator i FP – en analyse jeg ikke vil følge. Demonstrativene skilles altså fra determinativene i denne analysen, siden de sistnevnte fortsatt blir generert i D. En av grunnene til at vi bør skille dem fra hverandre er, ifølge Bernstein (1997), at den bestemte artikkelen kan stå alene, mens demonstrativene ikke kan det. Det at determinativ krever utfylling, mens demonstrativ ikke gjør det, trenger likevel ikke bety at de må være generert i ulike posisjoner. Dette kan være en del av den indre strukturen til elementene, på samme måte som noen verb krever patiens, mens andre ikke gjør det. Abney (1987) forklarer at analysen hans tillater determinativ å subkategorisere for substantiv, ettersom determinativene i D har NP som komplement (jamfør kapittel 2.1.2 på side 10). De kan altså kreve substantivisk utfylling. Enkelte av determinativene gjør det, mens andre ikke har slik subkategorisering. De kan likevel være generert samme sted. Bernstein mener imidlertid at vi bør skille dem, og analyserer demonstrativet som spesifikator til den demonstrative forsterkeren, som i figur 12.

(4.7) *this here guy*

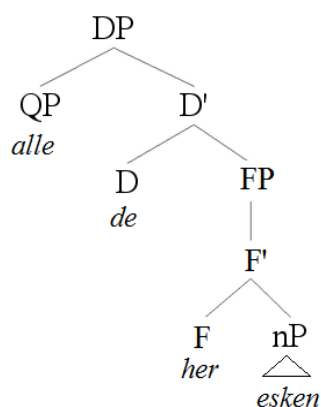

Figur 12

Hun skriver at “*den här/this here/ce-ci* are base-generated as complex elements, with the adverbial reinforcer occupying the head of a functional XP projected by the reinforcer head” (Bernstein 1997:97). Jeg vil holde meg til den projeksjonen hun postulerer for demonstrativforsterkerne, men jeg mener at vi trenger både kjerneposisjonen og spesifikatorposisjonen her til disse forsterkerkonstruksjonene, siden de kan bestå av to ledd, som i (4.8).

(4.8) *den herre her koppen*

Det innebærer at demonstrativet må bli generert et annet sted. Spesifikatorposisjonen i DP vil jeg anta at vi trenger til sterke kvantorer (*alle begge*, osv.), som i figur 13, så demonstrativene kan ikke stå der.

Figur 13

Jeg mener at demonstrativet bør være en kjerne selv også, og ikke en spesifikator til forsterkeren, av flere grunner enn det at forsterkerprojeksjonen FP trengs i sin helhet til forsterkerfrasene. For det første står demonstrativ svært ofte alene, ulikt determinativ, som ikke kan det. Demonstrativ er ikke på noen måte avhengige av en forsterker, og det er ofte mest naturlig å bruke dem uten. Da er det rimelig å anta at de står i kjerneposisjoner, og ikke som spesifikator til en fakultativ forsterker, som hos Bernstein. Dersom vi skal analysere determinativ som kjerneposisjoner, bør helt klart også de mer selvstendige demonstrativene være det.

For det andre er det vanlig å anta at determinativ og demonstrativ faktisk hører til samme overordna ordklasse. I Norsk Referansegrammatikk er demonstrativ oppført som en type determinativ (Faarlund et al. 1997:202). Når determinativet blir analysert som kjerne, jamfør Abney (1987), så ville det være naturlig at også demonstrativet er det. Både determinativ og demonstrativ har leksikalsk iboende definittethet, og deres viktigste oppgave er

dermed å uttrykke det grammatiske definitthetstrekket til posisjonen de blir satt inn i. Dette trekket er det naturlig at vi finner i en kjerne.

I analysen min vil jeg altså bruke DP som det høyeste nivået og regne med at både determinativ og demonstrativ er generert i D-kjernen. I <spec, DP> er det da plass til sterke kvantorer, som i figur 13 på forrige side. Det er også en fordel at den øverste posisjonen i nominalfrasen er stabil, og ikke varierer mellom DP, DemP og QP. Nominalfrasen utgjør da en tydeligere parallell til setninga. I andre språk kan det likevel være bruk for en egen demonstrativprojeksjon, for eksempel i spansk og ungarsk, hvor demonstrativ og determinativ tilsynelatende kan opptre samtidig (Bernstein 1997:92). Dryer (1992:121) skriver at i mange språk kan demonstrativ og determinativ opptre samtidig, og da står de som oftest i fast rekkefølge. På verdensbasis står demonstrativet like ofte bak nomenet som foran, og i noen språk må det stå på begge sider av nomenet samtidig (Dryer 2011). Andre analyser vil måtte til for å dekke alle disse mulighetene, men ettersom jeg ikke ser noen grunn til å utvide toppsjiktet av nominalfrasen ut i fra norske data, vil jeg her regne med en enkel struktur med DP som øverste nivå, for så å se nærmere på analysen av demonstrativforsterkerne.

4.1.2 Forsterkerprojeksjonen

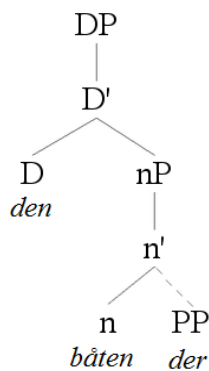
Vi har altså to ulike posisjoner demonstrativforsterkerne kan opptre i; en prenominal og en postnominal. Både Bernstein og Julien mener at de postnominale forsterkerne i fraser av typen *den bilen der*, er ekte adverb, og dataene mine støtter opp om denne analysen. Disse formene kan ikke fordobles opp eller ta utvida form, som vi så i kapittel 3.4, jamfør eksempel (4.9) og (4.10).

(4.9)   *den boka herre

(4.10)   *den boka der der

Fraser med postnominal forsterker har heller ikke like muntlig preg som de med prenominal forsterker. Jeg mener også at de ikke er ladd på samme distanserende eller nedlatende måte som de med prenominal forsterkere kan være. Börjars (1998), referert fra Julien (2005:118), påpeker at slike fraser høres merkelige ut dersom det ikke er snakk om konkrete ting som faktisk kan plasseres i rom. Dette kan tyde på at det er snakk om ekte lokativ. Også min intuisjon tilsier at disse konstruksjonene viser til en ekte lokasjon, og jeg vil analysere det som en preposisjonsfrase i funksjonen fritt stedsadverbial, som i figur 14.

(4.11) *den båten der*

Figur 14

I figuren har jeg forenkla den interne strukturen i nP noe, vist ved den brutte linja mellom n' og PP. *Norsk Referansegrammatikk* oppgir at frie stedsadverbial normalt står i sluttfeltet i ei setning (Faarlund et al. 1997:789), og jeg vil regne med at de dermed også står i den siste posisjonen i nominalfraser. Analysen min stemmer godt overens med dette. Et annet argument for å trekke paralleller til stedsadverbial i setninger og dermed regne postnominale forsterkere som ekte lokativ i stedsadverbialfunksjon, er det faktum at når *her/der* står som predikatsadverbial i ei setning, kan de ikke fordobles opp. Fraser som **boksen står der der* er ikke grammatikalske. Postnominale forsterkere i nominalfrasen kan heller ikke fordobles, som vi så av eksempel (4.10), **den boka der der*. Jeg vil altså regne med at disse elementene står i samme posisjon i setninga og nominalfrasen.

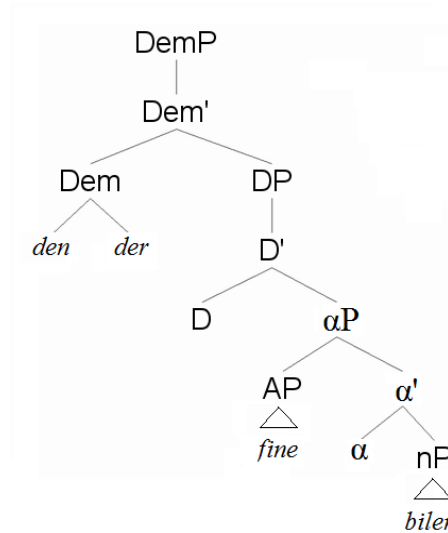
Derimot vil jeg ikke analysere den andre typen komplekse demonstrativkonstruksjoner, hvor *her/der* står prenominalt, på samme måte. Det er disse forsterkerne som er mest utfordrende å analysere, i og med at de kan ta utvida form og fordobles opp til to varianter i samme frase, og altså ikke kan være ordinære adverbial. Også posisjonen deres langt fram i nominalfrasen tilsier dette, ettersom frie stedsadverbial vanligvis står sist i frasen. Jeg vil altså ikke regne forsterkeren *her* i (4.12) som et ekte lokativt adverbial.

(4.12) *den her bilen*

Her snakker vi om en annen type konstruksjon, og analysen av denne må kunne forklare både ulike typer endelser som adverbene *her* og *der* vanligvis ikke tar og fordoblinger av ymse slag. Detaljene i dette skal jeg komme tilbake til, men vi kan slå fast at dette ikke er noe ordinært adjungert adverbial, og at vi trenger en funksjonell projeksjon til disse prenominale forsterkerne. Så vidt jeg vet, har ingen tidligere forsøkt å forklare hvordan de aktuelle

adverbene kan ha fått slik utvida form. Både Bernstein og Julien har nevnt at det adverbliknende elementet kan ha adjektivliknende bøyning, men ingen av dem har kommentert dette videre.

Med utgangspunkt i de enkle formene i fraser som *den her bilen*, skisserer Julien (2005) opp en analyse hvor morfologiske demonstrativkompleks er generert som kompleks i Dem-kjernen over DP, jamfør figur 15 under. Vi må anta at denne analysen også gjelder de utvidede og fordoblede formene, ettersom hun ikke har noen annen kommentar til dette.

Figur 15

Argumentasjonen hennes for dette virker ikke tilfredsstillende, og jeg vil ikke følge denne analysen. Hun sier at de komplekse demonstrativene kan ha et prenominalt determinativ etter seg, som i *den där den finaste båten i hamnen* (Julien 2005:117), og at de derfor må være generert som kompleks. Jeg tror det også her kan være snakk om apposisjon, og at vi vil finne en liten intonologisk pause mellom demonstrativkomplekset hennes og det neste determinativet, altså noe i retning av *den där, den finaste båten i hamnen*. Jeg vil derfor regne med at vi kan analysere dette som to ulike DPer, og at vi ikke trenger å anta at *den där* er generert som en kompleks kjerne av den grunn.

Jeg vil påstå at *den der* faktisk må være to separate ord fordi de kan ha hvert sitt primærtrykk. Ofte vil de uttales sammen og med trykk bare på *der*, men dersom en skal framheve selve demonstrativet, kanskje for å framheve trekk som ikke forsterkeren har i dette tilfellet, for eksempel genus eller numerus, vil en også kunne legge trykk på begge to. Vi kunne si *DEN DER* dersom vi skulle framheve et objekt i maskulinum/femininum eller singular fra en mengde, for eksempel ei ert, for å unngå forveksling med plural (ertene) eller andre objekt i nøytrum (et frø). Her er det demonstrativet *den* som bærer genus og

numerustrekk, samtidig som det er forsterkeren som har deiktisk (utpekende) kraft, slik at vi kunne ha behov for å framheve begge to med hvert sitt primærtrykk. Når både demonstrativet og forsterkeren kan ha trykk, tyder på at de ikke er generert i én og samme kjerneposisjon.

En annen indikasjon på at de ikke er generert i samme posisjon, er det faktum at forsterkeren kan ta endelser. Jeg vil anta at disse endelsene enten blir tildelt eller valuert i syntaksen, ettersom forsterkerne ikke kan stå i hvilken som helst form i begge de to mulige posisjonene. En mekanisme må hindre at dette skjer, og det vil være vanskelig å forklare dersom forsterkeren ikke er et eget ord, men bare et påheng til demonstrativet, slik vi må tolke det ut i fra Juliens analyse. Også av den grunn vil jeg anta at demonstrativ og forsterker ikke er generert som et kompleks, slik Julien foreslår, men har sine egne projeksjoner og kan ta imot egne trekk gjennom valueringsmekanismer. Hvilke trekk dette kan være vil variere mellom ulike språk og dialekter. Det fins dialekter i Norge som ser ut til å kunne ta genus og numerus på demonstrativforsterkerne, og det er en tydelig indikasjon på at det er syntaktiske kongruensmekanismer involvert i prosessen. På Nordmøre er det for eksempel en forskjell på (4.13) og (4.14), som begge er bestemte former i singular, og også mellom de ulike entallsformene og (4.15), som er markert for plural (Åfarli 2010:21).

(4.13) *na herrinn* (mask. sg.)

(4.14) *na herrå* (fem. sg.)

(4.15) *sa her* (alle genus, pl.)

Disse må kongruere med genusen til det underforståtte nomenet, slik at en ikke ville kunne si *na herrinn* om et hus eller ei hytte, men kun om maskuline nomen. Det er altså tydelig at demonstrativforsterkerne har tatt til seg både genus og numerustrekk, og en analyse av dette krever at de står i en egen funksjonell projeksjon og tar del i kongruensprosessene i nominalfrasen.

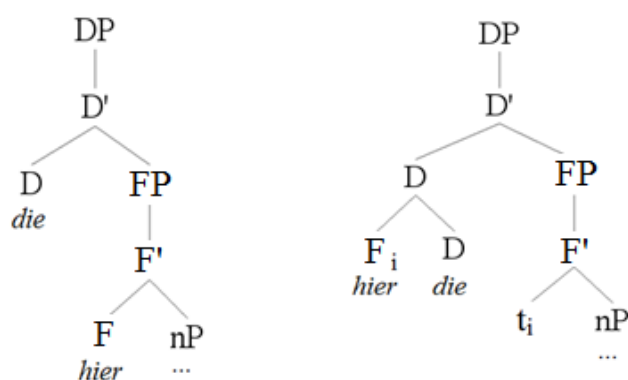
I tillegg til dette mener jeg det fins flere andre faktorer som indikerer at demonstrativforsterkeren må stå i en egen kjerneposisjon. Også Bernstein mener at forsterkeren er en kjerne, men hun plasserer demonstrativet i spesifikatorposisjonen til denne kjernen, og det vil ikke jeg gjøre, som sagt. Jeg vil likevel følge antakelsen hennes om at forsterkeren er en kjernekategori, av flere grunner. Den første grunnen er at det er i dette elementet den deiktiske krafta ligger. Dette nevner også Julien (2005:117). Slik kraft er det naturlig å assosiere med en kjerneposisjon. Dersom man skulle peke ut en bil i en mengde ville man sagt *den HER bilen*, ikke *DEN her bilen*.

Et annet argument for at forsterkeren må være en kjerne, er det at den kan stå alene i enkelte språk, og også i visse norske dialekter. Dette kan vi også se i sammenheng med det

forrige argumentet om at det er forsterkeren som har deiktisk kraft. Når det ikke er demonstrativet selv som har denne krafta, er det naturlig at man i visse tilfeller kan sløyfe det, og at det på trøndersk gjerne heter bare *derre bilen*. Demonstrativet har ikke lenger noen tydelig funksjon i denne sammenhengen. Også i japansk står forsterkeren svært ofte uten demonstrativet, ifølge Takamine (2011), og her finner vi også kongruens mellom forsterkeren og demonstrativet.

Ordstillinga i afrikaans, som er det nederlandske språket vi finner i Sør-Afrika, kan også støtte opp under antakelsen om at forsterkeren er en kjernekategori. I afrikaans synes nemlig forsterkeren å være venstreadjungert til demonstrativet, og vi får resultatet *hierdie* og *daardie*, ifølge Julien (2005:117) og Donaldson (1993:142-144). Her er demonstrativet og forsterkeren slått sammen til ett ord, og det er forsterkeren som står først. Dette er vanlig når en kjerne flytter opp og adjungeres til en annen kjerne. Det kan se ut til at forsterkeren har flytta opp til demonstrativet i D og blitt venstreadjungert til det, som i figur 16.

Figur 16

Et siste argument mot Juliens demonstrativkompleksanalyse er det faktum at vi kan ha to forsterkere. Det ville være rart dersom *den herre her* var generert som et stort kompleks i tre deler i Dem-kjernen, som det måtte blitt i Juliens analyse.⁹

⁹ Vi kan også øke forsterkerfrasen ytterligere, men da vil jeg regne med at det er snakk om rekursjon, og på samme måte som adjektiv, så lar de utvida demonstrativene seg rekursere, som i (4.16) og (4.17).

(4.16) *Den fine fine fine bilen*

(4.17) *Den dærre dærre dærre bilen*

Den siste skurrer litt for mine ører, men ikke like mye som for eksempel (4.18) og (4.19).

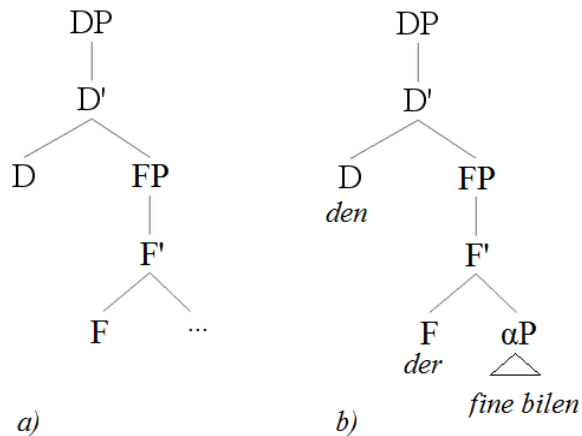
(4.18) **Den den den dærre bilen*

(4.19) **Den dærre bilen bilen bilen*

Utvida demonstrativ ser ut til å være en type ord som kan la seg rekursere.

4.1.3 Demonstrativkompleksenes struktur

Hos Julien (2005) er demonstrativet en kjernekategori, men ikke den demonstrative forsterkeren. Hos Bernstein (1997) er det motsatt; forsterkeren er en kjerne, og demonstrativet er spesifikatoren til denne kjernen. Jeg vil anta at både demonstrativet og forsterkeren er kjerner. Jeg ender altså opp med analysen i figur 17, hvor jeg kombinerer Juliens antakelse om at demonstrativet er en kjerne med Bernsteins antakelse om at forsterkeren er en kjerne.

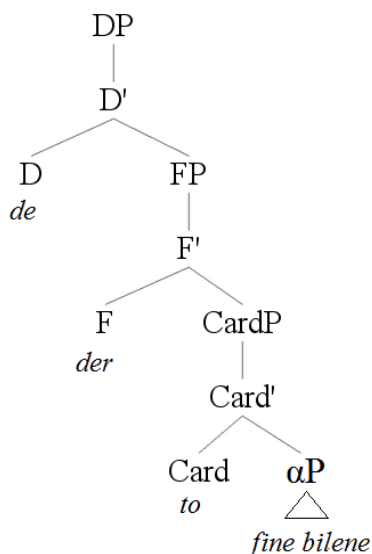

Figur 17

Jeg beholder Bernsteins navn på den funksjonelle projeksjonen, FP, og vil la det stå for ”forsterkerfrase”.

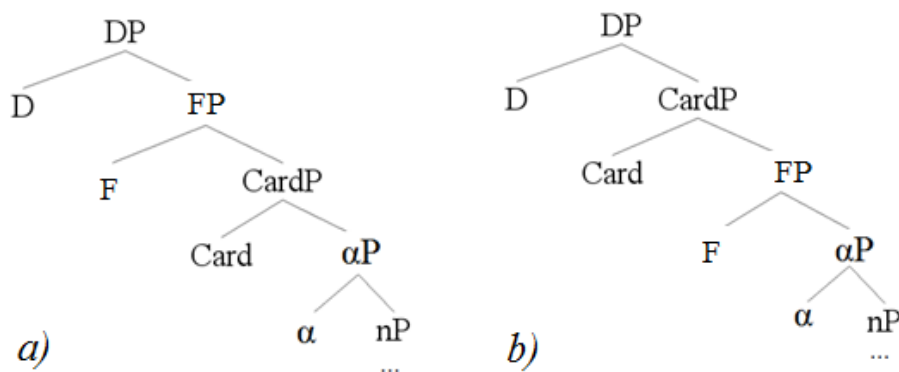
Forsterkerfrasen vil altså være plassert mellom DP og CardP dersom vi baserer oss på ordstillinga i eksempel (4.20) ved tallord.

(4.20) *de der to fine bilene*

Figur 18

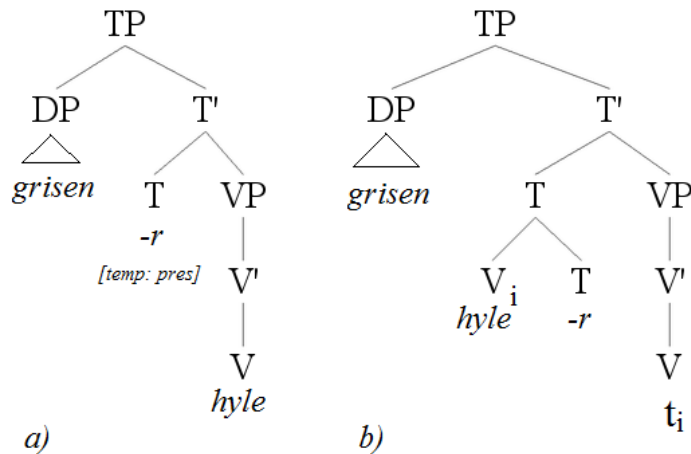
Det er likevel grunn til å anta at FP også kan stå lenger ned i frasen enkelte ganger. Vi så i kapittel 3.4.1 at resultatene var litt uklare ved tallord. Noen av informantene godtok fraser hvor tallordet sto før demonstrativforsterkeren, som i *de tre der båtan* (39 %), selv om *de der tre båtan* (100 %) var den foretrukne ordstillinga. Dette stemmer overens med det Richard Kayne skriver om at han har fått opplyst at ordstillinga **these two here books* kan være mulig for enkelte personer, også i engelsk (2004: 254). Det kan se ut til at analysen også må kunne gi rom for denne ordstillinga. Jeg vil derfor regne med at FP kan stå enten over eller under CardP, og jeg vil regne struktur b) som et alternativ til struktur a) i figuren under.

Figur 19

4.2 Mekanismer i derivasjonen

Før jeg skal forsøke å bruke denne analysen på mine data, vil jeg se litt på hvordan jeg generelt tror at kongruenstrekk kan bli tildelt, og tilpasse dette til nominalfrasen. Det er i prinsippet minst to måter vi kan analysere trekktildeling på. Den første er at ord flytter opp til endelsene sine, der endelsene måtte være generert. Figurene under viser hvordan et verb får tildelt tempuset sitt gjennom denne teorien. Utgangspunktet er strukturen i figur 20a), hvor presensendelsen befinner seg i T-kjernen og verbet står i V. Verbet flytter så opp og venstreadjungeres til endelsen sin, som i strukturen i figur 20b).

Figur 20

Flyttingsanalysen ble mye brukt tidligere. Den andre muligheta er trekktildeling ved hjelp av sonde-mål-mekanismen (*probe-goal*). Vi skal se nærmere på hvordan dette fungerer i praksis i delkapittel 4.2.1 og 4.2.2, men i korte trekk er det slik at bøyingssegenskaper kan bli tildelt uten flytting i denne analysen. Et verb vil for eksempel kunne ta i mot tempusbøyinga si og fortsatt stå i V-kjernen. Dette er fordi det er markert for ei bøying det mangler, og står i c-kommandodomenet til T, som har tempus spesifisert. Vi regner med at trekket da kan overføres direkte, så lenge V befinner seg innen det lokale domenet til T.

I nominalfrasene er det svært mange trekk som skal tilordnes til mange ulike konstituenten, og dersom vi skulle brukt flyttingsmekanismen for å analysere dette ville det blitt en lite økonomisk prosess. Jeg vil derfor ikke regne med flytting i nominalfrasen dersom det kan unngås, og jeg vil forsøke å se om valuering med sonde-mål-mekanismen kan forklare den interne bøyinga her. Det er flere element som valueres av andre konstituenten i nominalfrasen; for eksempel må adjektivet få bestemthet, genus og numerus, og nomenet må få numerus og bestemthet. Det er dermed ikke urimelig at også demonstrativforsterkerne kan komme med kongruenstrekk som må valueres. I mange språk kan adverb kongruere på ulike måter (Corbett 2006:44-46), så dette kan være en variant av det. Vi skal først se litt på hvordan valuering ved hjelp av sonde-mål-mekanismen fungerer, og deretter hvordan dette kan tilpasses til nominalfrasen og demonstrativ.

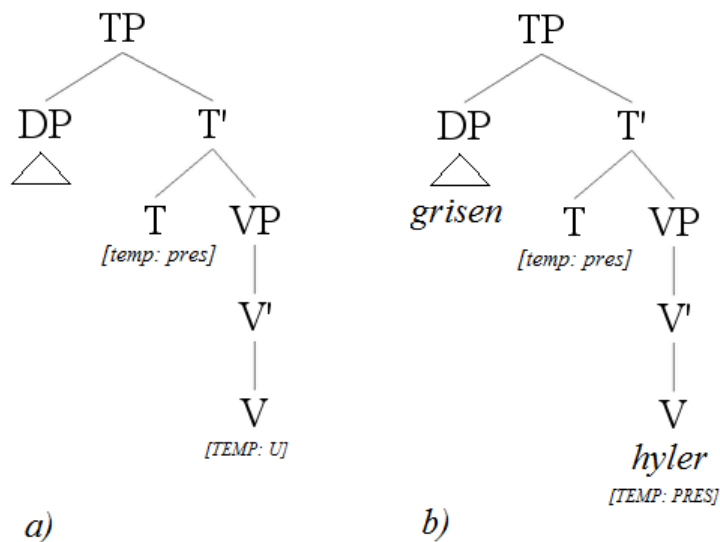
4.2.1 Valuering ved hjelp av sonde–mål-mekanismen

Ulike ordklasser kan ta ulike trekk, og vi kan tenke oss at de syntaktiske projeksjonene de hører hjemme i, spesifiserer hvilke trekk de kan bære. Denne tanken kjenner vi igjen fra kapittel 2.2, hvor vi så at Vangsnes (1999) foreslo at funksjonelle projeksjoner i nominalfrasen har abstrakte funksjonelle kjerner med spesielle referensielle egenskaper. I analysen hans finner vi tre typer referensielle egenskaper; spesifisitet i D-kjernen, tellbarhet i Num-kjernen og unikhet i Q-kjernen. Siden disse kjernene bare er abstrakte, trenger de å fylles av noe konkret. Dette fungerer som trigger for flytting, slik at element som har de aktuelle egenskapene må flytte opp til de abstrakte kjernene for å synliggjøre egenskapene. Jeg vil ikke anta slik flytting, men baserer også min analyse på abstrakte kjerner, hvor jeg regner med at ulike trekk kan være enten spesifiserte eller uspesifiserte. Jeg vil forsøke å knytte de abstrakte kjernene tett opp til bøyingsegenskapene vi kan observere i frasen, og håper på denne måten å kunne forklare trekkene de ulike konstituentene viser. For å få valuert disse kjernene, vil jeg i stedet for flytting bruke sonde–mål-mekanismen, som vi skal se på nå.

De abstrakte kjernene i analysen min er basert på bøyingsegenskaper vi kan finne på de elementene som står i denne kjernen. Nomen kan for eksempel ha genus, numerus, bestemthet og kasus, men ikke tempus. Det vil si at N-kjernen, hvor nomenet står, må være i stand til å bære disse trekkene. N-kjernen i norsk kan ta imot bestemthet, numerus og genus. Et verb kan på sin side ha tempus og personbøyning, men ikke kasus eller bestemthet, så V-kjernen må være mottakelig for tempus- og persontrekk. Dette er representert med klammeparenteser i trestrukturene. Her står trekkene oppført med verdier, dersom de allerede er satt, eller som uspesifiserte dersom trekkene må tildeles gjennom kongruens med andre element i strukturen. Hvilke trekk de ulike kjerneposisjonene kan ta, vil variere mellom språk, slik at vi i enkelte språk vil finne V-kjerner som kan ta personbøyning eller N-kjerner som kan ta kasus, mens andre språk ikke viser dette.

Alle uspesifiserte trekk må vurderes i løpet av derivasjonen. Det vil si at vi må ha en valueringsmekanisme som sørger for dette. Dersom syntaksen for eksempel er satt til en definitte frase i flertall, vil nomenet få tildelt definitthet og flertall av de projeksjonene hvor disse trekkene hører hjemme, det vil si henholdsvis n og Num. I nyere syntaktisk teori er det, som antyda, vanlig å bruke sonde–mål-mekanismen til dette. Denne mekanismen fungerer i de lokale domenene under c-kommando, hvor det c-kommanderte området vil si søsterknuten og alt under. Prosessen foregår slik at uspesifiserte trekk vil søke i sitt lokale domene for å finne en konstituent som har inherent den trekkverdien de trenger, fordi alle trekk må spesifiseres i løpet av derivasjonen. I følge Radford (2009) foregår valueringa så tidlig som

mulig i derivasjonen, det vil si like etter den syntaktiske strukturen har oppstått. Verbet *hyle* vil for eksempel ta imot presensbøyinga si der det står i V-kjernen, fordi verbet er markert for ei bøying som det mangler (representert ved [temp: u] i figur 21), og fordi det står i det lokale domenet til T, som har tempus spesifisert.

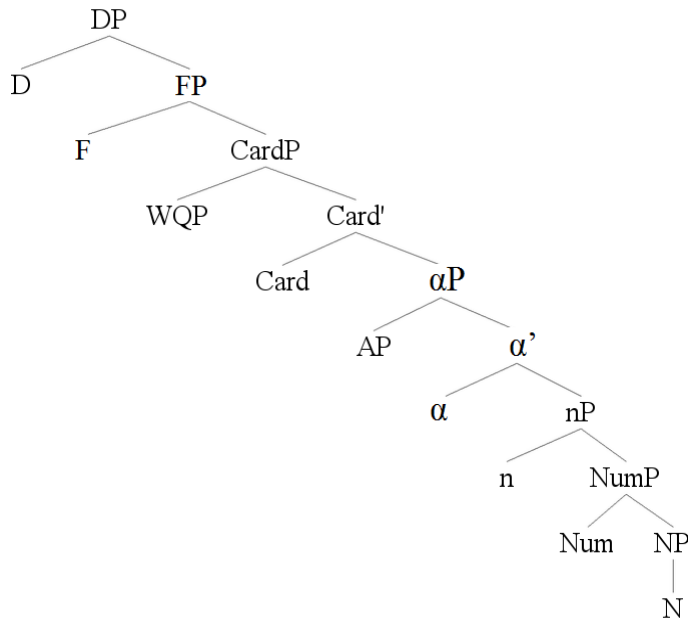

Figur 21

Trekket som er skrevet med små bokstaver i T-kjernen er inherent i projeksjonen. Spesifikasjonen av dette ligger forut for syntaksen; det er rett og slett det vi har bestemt oss for å si, i dette tilfellet at vi skal snakke om å *hyle* i presens. Trekket som er vist med store bokstaver i V blir tildelt i syntaksen gjennom kongruens med det med små bokstaver. Det er altså strukturen i figur 21a) vi har som utgangspunkt før valueringa har funnet sted, og her kan vi sette inn grunnformer av de ordene vi ønsker å bruke. Det uspesifiserte trekket i V blir så spesifisert gjennom sonde-mål-mekanismen, og når V har fått tildelt dette trekket, kan vi se verbet som i figur b). PF, den fonologiske forma, kan ikke lese uspesifiserte trekk. Det vil si at vi ikke kan uttale dem, og heller ikke vet hvordan de ser ut, og dersom noen uspesifiserte trekk blir stående igjen til slutt, vil derivasjonen krasje ved PF. Det er for eksempel vanskelig å vite hvordan et determinativ ser ut når D-kjernen fremdeles har bestemtheta uspesifisert. Skulle det da være ei form av ubestemt artikkel, bestemt artikkel eller demonstrativ? Jeg har derfor ikke forsøkt å framstille grunnforma av verbet med uspesifiserte trekk i figur a), men latt det bli synlig først etter spesifikasjonen, for enkelhets skyld. Flytting er fremdeles mulig for andre formål, men ikke for å få tildelt bøying, som tidligere.

4.2.2 Valuering i nominalfraser

Vi tar utgangspunkt i Juliens nominalfraseanalyse, men med de modifikasjonene vi har sett på tidligere, repetert i figur 22. Det vil si at analysen hennes står uten DemP og QP, men med en ekstra FP til demonstrativforsterkere.

Figur 22

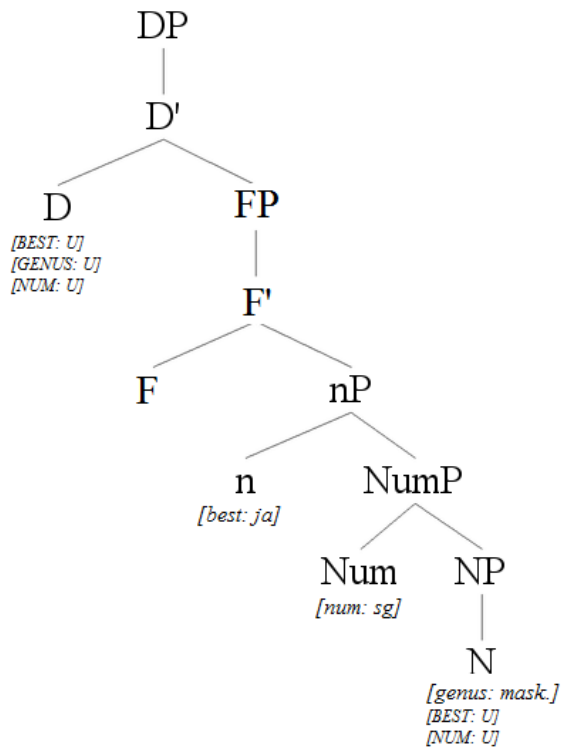
I denne strukturen er det flere konstituenten som må kongruere med hverandre. Vi skal se bort fra de svake kvantorene i <spec, CardP>, og la endelsen til demonstrativforsterkeren i F ligge i denne omgang. Det vil si at vi først skal se hvordan nomenet får tildelt numerus og bestemthet (vi antar at genus og person er inherent i nomenet), og hvordan determinativ/demonstrativ får tildelt numerus, bestemthet og genus.¹⁰

Vi kan tenke oss at vi starter med en struktur som den i figur 23 for en enkel frase som (4.21).

(4.21) *den der hesten*

---

¹⁰ Radford (2009:287) skriver at for nominale eller pronominal uttrykk er de tolkbare trekkene som må valueres, person, numerus og genus. Her vil tolkbare trekk si de som påvirker den semantiske tolkninga av frasen. I norsk kan vi også se bestemthet på nomen og adjektiv, noe vi ikke kan i engelsk (*the man, the nice cat* jamfør *mannen, den fine katta*). Person og genus regner jeg med er inherent i nomenet, men av disse har jeg kun vist genus i strukturene, fordi determinativene må kongruere med nomenet her. Persontrekket vil være 3. person på alle nomen.

Figur 23

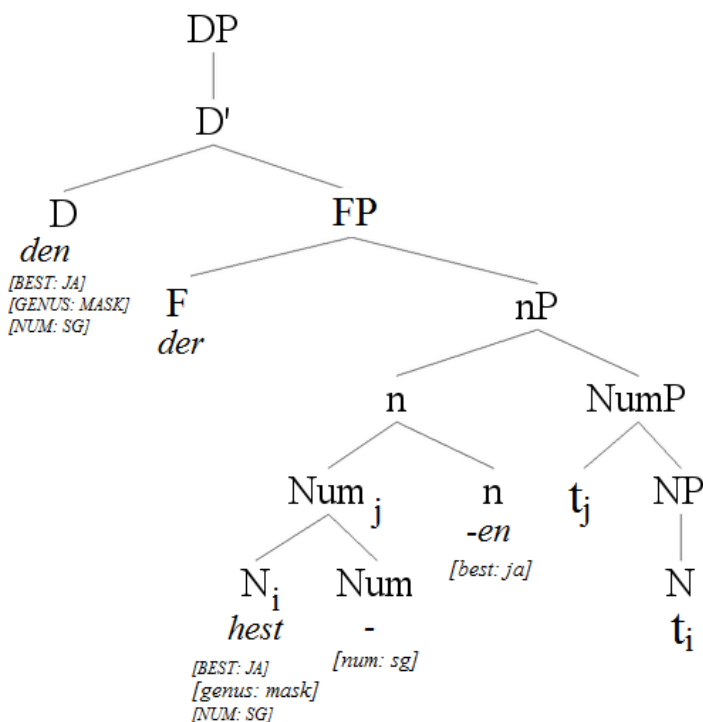
Figuren viser nå bare hvilke numerus, bestemthets- og genustrekk strukturen er innstilt på. Bestemthets kan vi tenke oss at er inherent i n, numerus er inherent i Num-kjernen og genus i N-kjernen. Når vi har bestemt oss for å ytre frase (4.21) setter vi numerus til [Num: sg] og bestemthet til [Best: ja]. [Genus: mask] kan vi tenke oss at følger med det nomenet vi har tenkt å bruke inn fra leksikon, men jeg har likevel markert det på samme måte som numerus og bestemthet i figuren. De konstituentene som må kongruere med dette er markert med store bokstaver og uspesifiserte trekk, og det er dette som er grunnlaget for valueringsprosessen.

I utgangspunktet er det de uvaluerte trekkene som skal søke etter noe som kan spesifisere dem i deres lokale domene. Dette vil være uproblematisk for D, som står øverst i strukturen og har hele resten av frasen i sitt lokale domene. N-kjernen derimot, har også to uspesifiserte trekk, nemlig bestemthet og numerus, men ikke noe lokalt domene å søke i, siden den står nederst i strukturen. Dette problemet kan det være flere alternative løsninger på.

For det første kunne vi gjort som Julien og antatt ei obligatorisk flytting fra N til n for å plukke opp disse trekkene, eller alternativt flytting rett og slett for å komme i c-kommandoposisjon før valueringa tar til. Julien regner som sagt med at N flytter obligatorisk opp til n, via Num, slik at det plukker med seg numerus og bestemthetsendelsene, som ligger i

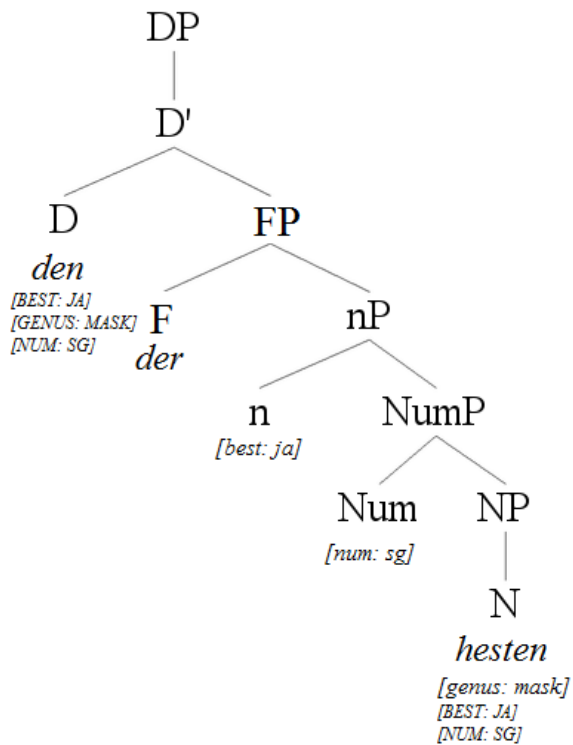
disse to projeksjonene. Dersom vi følger denne delen av Juliens analyse og bruker sonde-mål-mekanismen for å forklare kongruensen i D, vil frase (4.21) bli analysert som i figur 24.

Figur 24

Nomenet i N-kjernen har altså her blitt flytta og adjungert, først til Num, og så har dette nye komplekset av N og Num flytta igjen og blitt adjungert til n. På denne måten har N tatt til seg både numerus og bestemthet. D-kjernen har på sin side brukt sonde-mål for å søke i sitt lokale domene etter frasekonstituenten som kunne spesifisere trekkene sine, og funnet det. Denne flyttinga vil i så fall ha akkurat samme hensikt som valueringa selv har, nemlig å overføre trekk, så da kan vi jo spørre oss selv hvorfor vi har to ulike prosesser for å gjøre den samme jobben. Å kombinere flytting og sonde-mål-valuering for å få tildelt bøyingssegenskaper virker ikke som ei optimal løsning, så jeg vil ikke anta denne analysen

Alternativt kan vi snu på flisa og si at sonde-mål-mekanismen kan fungere begge veier. Det er mye som tyder på at det kan være slik, og det er det jeg vil anta her. Da vil det ikke bare være de uvaluerte trekkene som kan søke i sitt lokale domene etter noe som kan spesifisere dem, men også spesifiserte trekk kan søke etter uspesifiserte trekk lenger ned i strukturen. Valueringa går altså begge veier, og dersom det står igjen uvaluerte trekk til slutt, krasjer derivasjonen. Figur 25 viser igjen strukturen til frase (4.21), denne gangen basert på denne antakelsen.

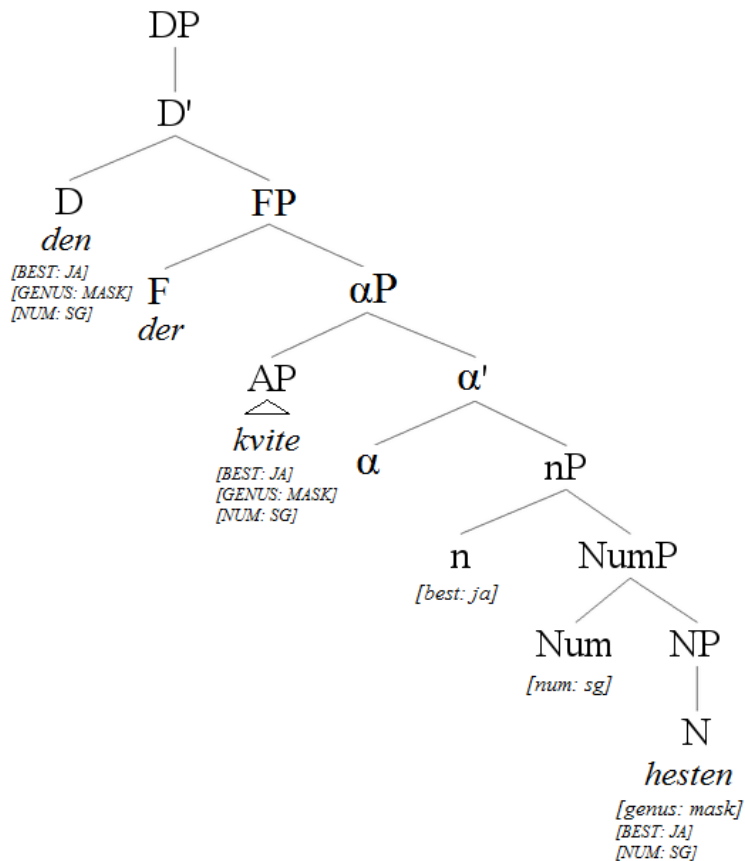

Figur 25

Når vi nå lar sonde–mål-mekanismen fungere begge veier, kan D søke i sitt lokale domene etter spesifisering for bestemthet, numerus og genus, og finner det i henholdsvis n, Num og N. n-kjernen kan søke i sitt lokale domene etter uspesifiserte bestemthetstrekk, og finner et slikt i N, og Num kan søke i sitt lokale domene etter uspesifiserte numerustrekk, og finner dette i N. Jeg regner med at all valuering skjer synkront.

Dersom vi har et adjektiv med i nominalfrasen, har vi flere konstituentter med uspesifiserte trekk som må valueres. Adjektivene må kongruere med nP i bestemthet, genus og numerus, og kommer derfor med disse trekkene uspesifisert i utgangspunktet. Figur 26 viser det samme eksemplet som figur 25, men denne gangen utvida med et adjektiv.

(4.22) *den der kvite hesten*

Figur 26

Adjektivet kan søke i sitt lokale domene etter projeksjoner som har inherente bestemthets-, numerus- og genustrekk, og finner dette i henholdsvis n, Num og N. Også her er trekkene med store bokstaver tildelt i syntaksen, mens de med små bokstaver er forhåndsspesifisert. Vi ser at alle trekkene på adjektivet er tildelt i syntaksen. Siden frasen er definitiv og adjektivet har fått svak bøyning, ser vi ikke genus- og numerustrekk på det, men dersom adjektivbøyninga var sterk, ville vi også kunne se disse trekkene, jamfør forskjellen på (4.23), (4.24) og (4.25).

(4.23) *en kvit katt* (mask, sg)

(4.24) *et kvitt hus* (nøyt, sg)

(4.25) *to kvite hus* (nøyt, pl)

Ettersom den sterke adjektivbøyninga viser kongruens i både genus og numerus, må vi anta at adjektiv har disse trekkene, men at de er skjult under den svake bøyninga når frasen er bestemt.

Vi ser nå at det ikke er noe behov for flytting for å få tildelt endelsene, og vi har ingen grunn til å anta Juliens flytting fra N til n på et tidlig stadium i derivasjonen. Dersom vi likevel vil gjennomføre denne flyttinga etter at valueringa er gjennomført og konstituentene har fått endelsene sine, så må vi ha andre grunner for det. Dette valueringsystemet stemmer

også bedre overens med det systemet Julien bruker i øvre del av nominalfrasen, hvor hun har innført sonde–mål-mekanismen.

4.2.3 Valuering av demonstrativforsterkere

Fra del 2 av feltarbeidet kunne vi konkludere med at de utvida formene kun kan stå i den fremre av de to mulige posisjonene, altså at (4.26), men ikke (4.27) er grammatisk, selv om både (4.28) og (4.29) er det.

(4.26) *den herre bilen*

(4.27) **den bilen herre*

(4.28) *den her bilen*

(4.29) *den bilen her*

Vi kan ikke endre på de enkle formene i slutten av en frase, og som vi så i kapittel 4.1.2, er det rimelig å anta at de er ekte adverb. De kan ikke ha svak form, og har dermed ikke bestemthetstrekk. De utvida formene må altså følge like etter hoveddemonstrativet *den*, og kan ikke stå etter nomenet med eventuelle adjektiv eller tallord (4.30 og 4.31).

(4.30) *de herre to fine båtan*

(4.31) **de to fine båtan herre*

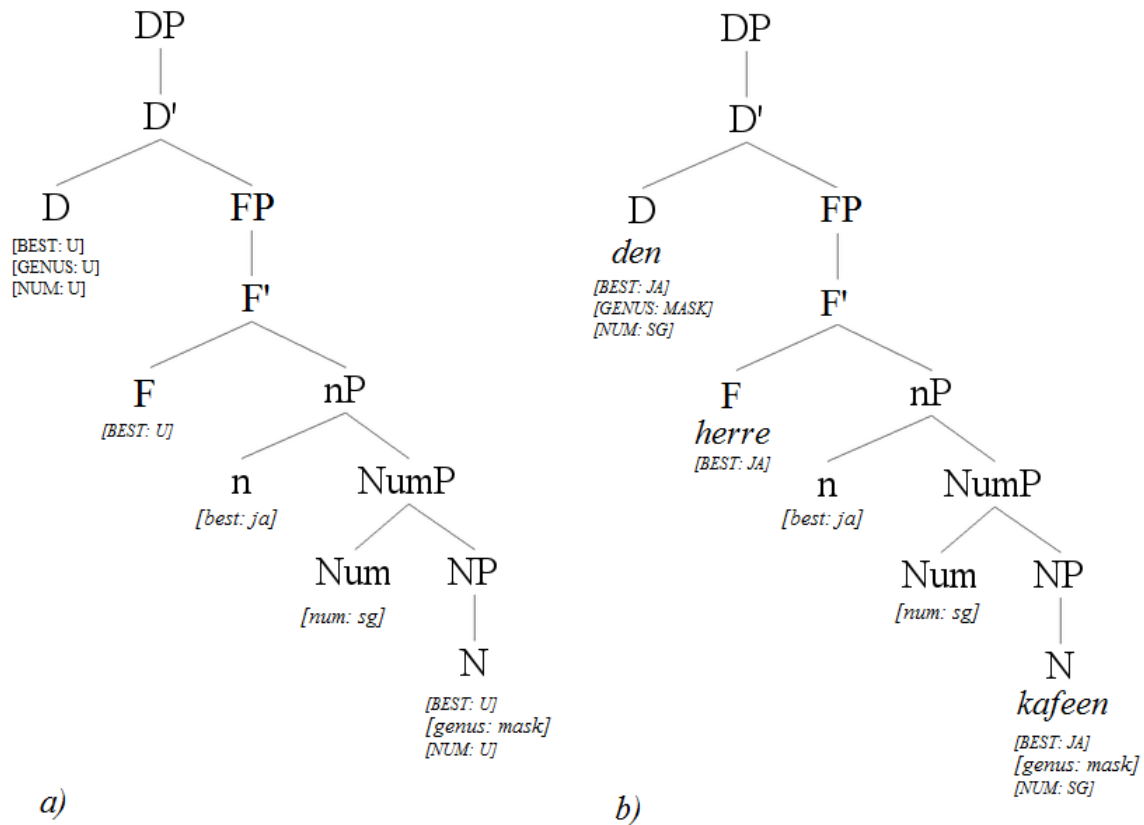
Disse elementene er altså ikke adjungerte på samme måte som de postnominale forsterkerne, men må være en del av den funksjonelle delen av strukturen. Endelsene ser adjektiviske ut; det skriver også Bernstein (1997:90), og refererer til personlig kommunikasjon med Øystein Vangsnes, og Western (1921:490), som skriver at *derre* er ”bøiet som adjektiv”, det vil si som svak form av *der* (referert fra Lie 2010). Julien sier at den svake demonstrativbøyinga antakelig kan sees på som en ”agreement marker” (2005:118), men utdyper det ikke.

Jeg vil foreslå at forsterkeren kan ha fått bestemthet på samme måte som adjektivet fikk det. Svak adjektivbøying finner vi kun prenominalt, og det samme gjelder svak demonstrativbøying, så her kan det være en parallell. Adjektiv får kun svak bøying i bestemte fraser, og forsterkere som står til et demonstrativ må nødvendigvis også stå i en bestemt frase.¹¹ De prenominalte forsterkerne kan ha bestemthetstrekk når vi analyserer dem under F-projeksjonen, som jeg postulerte i kapittel 4.1.3. FP er en funksjonell projeksjon, og F kan ta til seg trekk som bestemthet, genus eller numerus. Jeg vil la F komme med et uspesifisert bestemthetstrekk, [best: u], i denne analysen, og åpner opp for at den kan ha [num: u] og [gen:

---

¹¹ Ubestemte fraser med ordet *sånn* ser også ut til å kunne ta forsterkere, for eksempel *en sånn der/derre båtmannsknop*. Dette vil jeg ikke legge vekt på her. Det kan være en annen bruk av den samme ordforma, uten at det trenger å være relatert til de bestemte frasene med demonstrativ, som ellers er der vi finner utvida forsterkere.

u] i andre dialekter eller andre språk. Før valueringa har funnet sted, kan altså strukturen se ut som figur 27a), og vi ender opp med 27b).

Figur 27

Strukturen i a) er altså den vi sitter med når vi har bestemt oss for hvilke konstituenten vi skal ha med i frasen, og fastsatt trekkene i n, Num og genustrekket i N, altså trekkene med små bokstaver. Om vi skal snakke i bestemt eller ubestemt form, entall eller flertall, er noe vi må bestemme oss for før vi begynner å konstruere grammatikken i frasen. Så henter vi ordene vi skal bruke inn fra leksikon, i en slags default- eller grunnform. Denne forma endres så gjennom valueringa, når de uspesifiserte trekkene (med store bokstaver) skal fastsettes. Alternativt kunne vi si at trekkene spesifiseres gjennom kongruens før vi henter inn de ordformene som passer med dette fra leksikon. Uansett har jeg ikke forsøkt å vise grunnforma i strukturen, siden det er vanskelig å vite hvordan den ser ut når vi ikke kan uttrykke den. Gjennom valueringsmekanismene henter altså F-kjernen bestemthet fra n, samtidig som alle andre trekk i frasen også blir spesifisert gjennom toveis valuering. I fraser med kun enkel

form av forsterkeren vil jeg regne med at den har kommet uten trekket [u: best], og at den derfor ikke tar imot noen endelse.

4.3 Tilpasninger til fordobling

4.3.1 Mulige fordoblinger

Før jeg forsøker å analysere de fordoblede variantene av demonstrativforsterkerne, skal vi se på hvilke måter det kunne vært teoretisk mulig å fordoble, og hvilke av disse mulighetene det er vi faktisk tillater.

Vi har i teorien tre muligheter for å fordoble demonstrativforsterkeren, men ikke alle disse er tillatt, som vi så i kapittel 3.4.3. For det første kan vi bruke den fremre og den bakre posisjonen samtidig ((i), se tabell 8). Vi så da at vi må ha enkel form av forsterkeren i den bakre posisjonen. Av dette følger konklusjonen om at de bakre er ekte adverb uten bestemthetstrekk. I den fremre posisjonen kan vi ha enten enkel eller utvida form, noe som viser at dette ikke er ekte adverb, men har bestemthetstrekk og er en del av den funksjonelle strukturen til frasen. Det andre teoretiske alternativet er å ha to forsterkere i den bakre posisjonen (ii), og dette så vi at ikke er mulig. Det stemmer godt overens med antakelsen om at de postnominale forsterkerne er ekte adverb, ettersom disse aldri kommer i dobbel form i setninger heller (**han står der der*). Alternativ nummer tre er å ha to forsterkere i den fremre posisjonen (iii). Dette er mulig på flere måter, og det er dette vi skal se nærmere på.

Teoretiske muligheter for fordobling		Eksempel
(i)	Bakre + fremre posisjon i bruk samtidig, bakre er da ekte adverb	<i>den der kaka der</i>
(ii)	To forsterkere i bakre posisjon – ikke mulig siden dette er ekte adverb	<i>den kaka der der</i>
(iii)	To forsterkere i fremre posisjon – mulig på flere måter (se tabell 9)	<i>den der der kaka</i>

Tabell 8

I den fremre posisjonen kan vi altså fordoble, og i og med at vi har både enkle og utvida former å spille med, gir det oss fire teoretisk mulige kombinasjoner i denne prenominale

posisjonen. For det første kan vi ha to utgaver av den enkle forma, som i (4.32), og det viste seg å være mulig.

(4.32) *den der der bilen*

Vi kan da anta at den ene av disse formene står i <spec, FP> og den andre i F-kjernen. Det kunne også her være snakk om enkel rekursjon, men så lenge frasen ikke høres påtatt rekursiv ut og vi har to ledige posisjoner i NP, vil det være naturlig å forsøke å bruke dem ut fra økonomihensyn.

Den andre muligheta er å ha ei utvida form etterfulgt av ei enkel, som i (4.33).

(4.33) *den derre der bilen*

Også dette er mulig, og det er den foretrukne ordstillinga hos informantene mine. Det stemmer også overens med min intuisjon. En analyse basert på denne ordstillinga utgjør en parallell til adjektivanalysen i <spec, α P>, som vi skal komme tilbake til.

Den tredje muligheta er å ha ei enkel form etterfulgt av ei utvida, som i (4.34).

(4.34) *den der derre bilen*

Dette ble til en viss grad godtatt av noen av informantene mine, men ikke alle, og ikke konsekvent.¹² Man skulle likevel tro at dette var den foretrukne ordstillinga basert på at valueringa som gir den utvida forma fungerer på kjerneposisjonen. Ordstillinga *her herre* (enkel + utvida) ville latt den utvida forma stå i kjernen.

Den fjerde teoretisk mulige fordoblinga i fremre posisjon er to utvida former.

(4.35) *den derre derre bilen*

Dette testa jeg ikke i materialet mitt, men egen intuisjon sier at denne typen fraser ikke ville gå, annet enn på samme måte som en kan si *den fine fine fine fine katta* eller *jeg har veldig veldig lyst*. Slik sett ville en kanskje også kunne si *den derre derre derre bilen*, men dette gir en klart rekursiv følelse. Jeg vil anta at fordobling av utvida forsterker kan være mulig ved rekursjon, men ikke ellers. De fire teoretisk mulige fordoblingene i fremre posisjon er framstilt i tabell 9.

---

¹² Fokuseringa vil antakelig i så fall være en annen, i og med at trykket vil ligge på *derre*, mens det i (4.33) ligger på *der*. Det kan tenkes at *derre* viser tydeligere til nomenet enn *der* gjør, og det viser at de utvida formene av *her/der* minner om funksjonen til nomenet. Kanskje kan det være fordi de tar flere kongruenstrekk enn de enkle formene. I dette tilfellet har de bare tatt bestemthet, men det vil likevel styrke forbindelsen til nomenet sammenlikna med de enkle formene *her/der*.

Teoretiske muligheter for fordobling i fremre posisjon		Eksempel
(a)	Enkel form + enkel form, mulig	<i>Den der der bilen</i>
(b)	Utvida form + enkel form, mulig	<i>Den derre der bilen</i>
(c)	Enkel form + utvida form, unntaksvis mulig	<i>Den der derre bilen</i>
(d)	Utvida form + utvida form, ikke mulig	<i>Den derre derre bilen</i>

Tabell 9

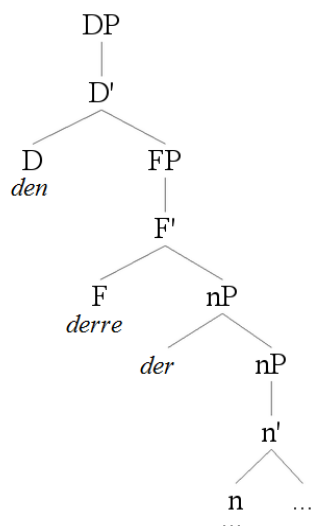
Jeg vil anse mulighet (a) og (b) som de grammatisk foretrukne ut i fra datamaterialet mitt, (c) som unntaksvis mulig og (d) som kanskje mulig ved rekursjon, ellers ikke. Det vil si at vi trenger en analyse som kan forklare hvordan den første utgaven kan ta utvida form, men også unntaksvis den siste, når utgangspunktet er at den utvida forma er et trekk tildelt F-kjernen.

4.3.2 Enkel eller utvida form av forsterkeren i F-kjernen?

Ordstillinga *herre her* ser ut til å være foretrukket over *her herre*, og vi skal se litt mer på mulige analyser av disse to ordstillingene. Jeg vil først forsøke en analyse hvor den utvida forma står i F-kjernen, med utgangspunkt i at bestemthetstrekket den har tatt til seg, befinner seg i kjerneposisjonen. For å få til en slik analyse med den rette ordstillinga *herre her*, vil jeg se om det kan være mulig at den enkle forma kan være adjungert. Vi skal se på ulike muligheter for dette, men ingen av disse løsningene er fullgode. Jeg vil ikke regne med at den utvida forma er adjungert, for adjungerte element er ikke en del av den funksjonelle strukturen, og kan følgelig heller ikke bli valuert gjennom sonde-mål-mekanismen. I dette tilfellet ville det heller ikke være noen grunn til å adjungere de utvida formene i FP, ettersom vi har en ledig spesifikatorposisjon i <spec, FP>. Den andre analysen vi skal se på, og som er den jeg kommer til å følge, er altså en hvor begge de to ledige posisjonene i FP er i bruk.

Først skal vi se hvorfor det ikke lar seg gjøre å analysere de utvida formene i F-kjernen, til tross for at det er her bestemthetstrekket de har tatt til seg, ligger. Dersom vi skulle latt de utvida formene stå i kjernen, måtte vi la de enkle formene bli adjungert i en slik posisjon at ordstillinga ble riktig, det vil si lavere enn kjernen. De måtte altså blitt adjungert i nP, eller i α P dersom vi hadde adjektiv til stede, for vi så av feltarbeidet at forsterkerne ikke kunne stå mellom adjektivet og nomenet. I figur 28 har jeg adjungert den enkle forsterkeren i nP, siden vi ikke har noen α P i denne frasen.

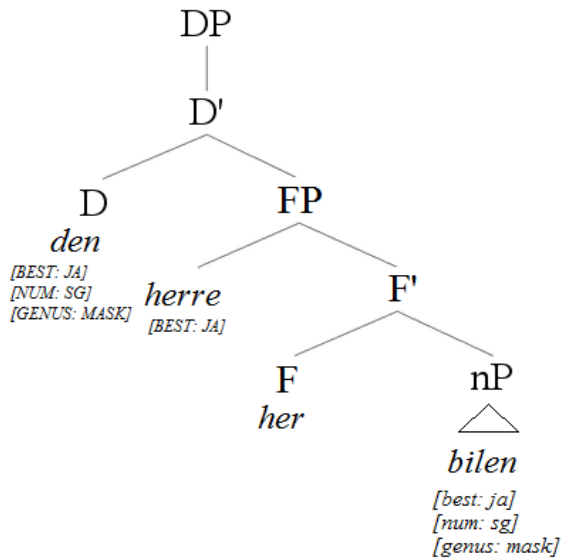
Figur 28

Å anta slik adjungering i nP eller α P er kanskje litt urimelig, og ei løsning som sier at den blir adjungert i α P enkelte ganger og nP enkelte ganger virker ikke optimal. Jeg ville også fått problem med å forklare hvorfor det ikke er mulig å adjungere *der* til nP når α P er til stede, slik at vi hadde fått ordstillinga i (4.36).

(4.36) **den derre fine der bilen*

Det ville være best dersom det som knytter seg til demonstrativforsterkerne holdt seg innen samme projeksjon (FP – forsterkerprojeksjonen), og at vi samtidig kunne ha en fast regel for hvor de ble adjungert. Jeg forkaster dermed også dette forslaget. Fordelen med adjungering er at posisjonen kan variere, de kan (unntaksvis) adjungeres på ulike steder, og jeg kunne brukt dette til å forklare hvorfor både ordstillinga *herre her* og *her herre* kan være til dels mulige.

Siden analysen med utvida form i kjernen og adjungering til nP/ α P ikke fungerte helt, må vi se etter andre løsninger. Vi har to posisjoner ledig i FP (spesifikator og kjerne), og vi har to element vi må plassere. Det ville da være naturlig å rett og slett forsøke å bruke disse to posisjonene. Det vil si at den enkle forma må stå i kjernen siden den står sist, og den utvida forma må stå i spesifikatorposisjonen. Her regner vi ikke med noe flytting, og trekkene skal fortsatt vurderes gjennom sonde–mål-mekanismen.

Figur 29

Alle trekkene i DP og FP er skrevet med store bokstaver for å vise at de er tilordna i syntaksen. De er henta fra henholdsvis n, Num og N-kjernene, men i figuren har jeg vist dette forenkla under nP.

Hvorfor trekkene er synlige på elementet i spesifikatorposisjonen, og ikke det som står i kjernen til FP, er vanskelig å gi noe svar på. Vi kan uansett trekke paralleller til adjektivprojeksjonen (AP), som står i <spec, α P>. Også her ligger kongruenstrekkene til adjektivet i α -kjernen. Forskjellen mellom disse to tilfellene er at det vanligvis ikke står noe i α -kjernen, slik at trekkene må synliggjøres i <spec, α >, mens det i tilfellet med demonstrativforsterkerne allerede står noe i F-kjernen. Ordstillinga *der derre* var likevel marginalt mulig, i tillegg til *derre der*, slik at både den enkle forsterkeren og den svake forma ser ut til å kunne stå i F-kjernen.

4.4 Andre former for demonstrativ med forsterkere

Proksimale demonstrativ kan ta forsterkere på samme måte som de distale, som vi har sett på så langt. Jeg vil også anta at personlige pronomen må analyseres på samme måte når de tar forsterkere i utvida form. Disse variantene har jeg tatt med her for å vise mulighetene, men jeg har ikke fått undersøkt dem grundig, siden materialet mitt allerede var stort og måtte avgrensnes.

4.4.1 Proksimalt demonstrativ

Jeg vil analysere det nordnorske proksimale demonstrativet *denna* på samme måte som *den*, men regner med at dette ikke kan brukes med distal forsterker. Det vil si at det kun er mulig å si *denna her*, og ikke **denna der*, jamfør tabell 10. Dette er basert på egen intuisjon, i tillegg til forundersøkelser med informanter fra Harstad og Lødingen, og en pilottest hvor informanten avviste fraser som *denna der*.

Nordre Nordland	Proksimalt lokativ	Distalt lokativ
Proksimalt demonstrativ	<i>denna her</i>	<i>*denna der</i>
Distalt demonstrativ	<i>den her</i>	<i>den der</i>

Tabell 10

Det opphavelig distale demonstrativet *den* kan altså kombineres med både proksimale og distale lokativ, mens det proksimale demonstrativet *denna* kun kan kombineres med proksimalt lokativ. I andre norske dialekter er ordformene annerledes, men vi finner igjen prinsippet med at det proksimale demonstrativet kun kan kombineres med *her*, mens det distale kan kombineres med enten *her* eller *der*. I tabell 11 og 12 er de maskuline/feminine formene ført opp for Nordmøre og Sunnmøre, og det samme systemet gjelder for nøytrumsformene *ta/te*, *ditta/ditte* og flertallsformene *sa/se*, *dissa/disse* i de samme dialektene.

Nordmøre	Proksimalt lokativ	Distalt lokativ
Proksimalt demonstrativ	<i>ne her</i>	<i>*ne der</i>
Distalt demonstrativ	<i>na her</i>	<i>na der</i>

Tabell 11

Sunnmøre	Proksimalt lokativ	Distalt lokativ
Proksimalt demonstrativ	<i>dinne her</i>	<i>*dinne der</i>
Distalt demonstrativ	<i>dinna her</i>	<i>dinna der</i>

Tabell 12

De distale demonstrativene kan altså i alle disse dialektene fungere i en mer generell utgave, slik at referansen vil avhenge av hvilken forsterkerform som er brukt. De proksimale er allerede svært spesifiserte og kan ikke tolkes distalt på noen måte. For å forklare dette kan vi tenke oss at de proksimale demonstrativene, for eksempel det nordnorske *denna*, kommer med et [prox]-trekk, og at derivasjonen krasjer dersom vi forsøker å kombinere dette med det distale [dist]-trekket i *der*. Det opprinnelig distale demonstrativet *den* kan altså fungere både distalt og proksimalt, og kommer derfor med et innholdstomt [Ø]-trekk. Det kan dermed kombineres med både [dist] og [prox].

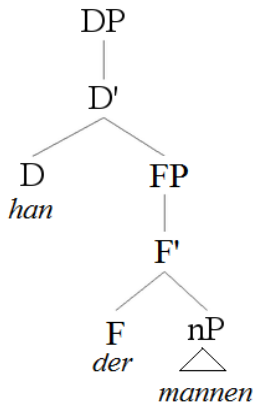
De proksimale demonstrativene ser ut til å være vanskeligere å forsterke, og dette skulle jeg gjerne hatt med mer om i undersøkelsen min. Vi ser likevel at *denna herre boka* (4b1) fikk 67 %, mens den tilsvarende med enkel form, *den herre boka* (2a1), fikk 100 %, så vi kan ane allerede her at i alle fall forsterkere i utvida form ikke er like godtatt med det proksimale demonstrativet. I det hele tatt tror jeg demonstrative forsterkere blir mer brukt ved distale demonstrativ, også i enkel form, og det er vel naturlig ettersom det er forsterkeren som bestemmer lokasjonen i disse tilfellene. Det virker overflødig å fremheve lokasjonen ytterligere når den allerede er absolutt bestemt i [prox]-trekket de proksimale demonstrativene bærer på.

4.4.1 Personlige pronomen som demonstrativ

Vi så i kapittel 3.4.5 at pronomen kan fungere i de samme posisjonene som demonstrativ. Jeg vil rett og slett analysere disse frasene på samme måte som de med ordinære demonstrativ. Også Julien (2005:123) sier at det er best å analysere pronomen som demonstrativ i disse tilfellene, og Janne Bondi Johannessen (2006) kaller *han/hun* i denne funksjonen for psykologisk distale *demonstrativ* [mi utheving].¹³ Abney (1987:178) argumenterer faktisk, som vi så i kapittel 2.1.2, for at alle personlige pronomen er en type determinativ, og at de dermed hører hjemme under D. Pronomenene kan ta forsterkere i enkel eller utvida form, på samme måte som demonstrativ. Jeg vil dermed anta at pronomenene i demonstrativ bruk er generert i D, på stedet determinativ eller demonstrativ ellers ville stått, som i figur 30.

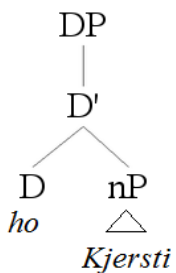
---

¹³ Med psykologisk distal mener hun altså ikke fysisk avstand, kun psykologisk. Dette må ikke forveksles med den fysiske avstanden [dist].

Figur 30

Noe av den samme forma for demonstrativ bruk av personlig pronomen kan det være når vi sier *æ møtte ho Kjersti i går* på blant annet nordnorsk. Lie (2010:70) sier at dette er en propriell artikkel, og kan sammenliknes med funksjonen til en foranstilt bestemt artikkel. Han sier videre at denne proprielle artikkelen kan ta *der(re)* som trykklett tillegg. Jeg vil også i disse tilfellene anta at det personlige pronomenet er generert i posisjonen for determinativ, altså D, og at egennavnet står under nP, som i figur 31.

Figur 31

FP-nivået her er naturligvis fakultativt, men vil komme mellom D og nP ved behov, som i *ho der Kjersti*.

5 Konklusjon

Komplekse demonstrativ kan komme i flere varianter, og vi har sett at analysen av de forsterkende elementene *her* og *der* må være ganske ulik alt etter om dette elementet står tidlig i frasen eller til slutt. De postnominale forsterkerne, som i frase (5.1), kan verken ta utvida form (5.2) eller fordobles opp (5.3), og det er ingen grunn til å anta at de er noe annet enn ekte adjungerte lokativ.

(5.1) *den bilen der*

(5.2) **den bilen derre*

(5.3) **den bilen der der*

Når de står prenominalt, er det derimot mulig å både legge til endelser og å fordoble forsterkerelementet, som i (5.5) og (5.6).

(5.4) *den der bilen*

(5.5) *den derre bilen*

(5.6) *den der der bilen*

Dette viser at vi har å gjøre med to ulike strukturer, hvor jeg regner med at kun de prenominal demonstrativforsterkerne er en del av den funksjonelle strukturen til frasen, og at de postnominale er ekte adjungerte stedsadverbial.

De utvida formene kan komme i flere varianter, og jeg vil anta at de har tatt til seg trekk som adverb vanligvis ikke tar til seg. I nordmørsk kan forsterkeren kongruere med nomenet i numerus og genus, slik at (5.7) viser til et nomen i singular femininum mens (5.8) viser til et nomen i singular maskulinum.

(5.7) *na herrå*

(5.8) *na herrinn*

I de nordnorske variantene jeg har tatt for meg, regner jeg med at endelsene på demonstrativforsterkerne, som kan komme i former som *derre*, *derran*, *derrane* og *derna*, bare har tatt til seg et bestemthetstrekk i kongruens med nomenet, som må stå i bestemt form i fraser med demonstrativ. For å forklare hvordan demonstrativ kan ta til seg slike kongruenstrekk, enten det er bestemthetstrekk, som i eksemplene mine, eller genus- og numerustrekk, må vi anta at disse forsterkerne er en del av den funksjonelle strukturen til frasen. De kan ikke være adjungerte, som de postnominale lokativene, og heller ikke basegenerert som kompleks sammen med demonstrativene, som i Juliens (2005) analyse, men må ha en egen kjerneposisjon.

Med utgangspunkt i Juliens nominalfraseanalyse og Bernsteins (1997) analyse av demonstrativforsterkere, har jeg postulert et nytt frasenivå, FP, mellom DP og α P. I analysen min er det her demonstrativforsterkerne blir generert. Her er de en del av den funksjonelle strukturen til frasen, og kan delta i kongruensmekanismer som kan gi dem de trekkene vi ser at de kan ta til seg. Alternativt vil dette frasenivået kunne dukke opp mellom CardP og α P. Det er dette jeg vil regne med at det har gjort i fraser som (5.9) og (5.10), som ser ut til å kunne være unntaksvis godtatt, både i norsk og engelsk (Kayne 2004).

(5.9)   *?de to her båtan*

(5.10)   *?the two here guys*

Det nye frasenivået jeg postulerer, kan tilsvare Bernsteins F-kjerne, som også inneholdt demonstrativforsterkere, men i motsetning til henne vil jeg anta at demonstrativet selv ikke står i denne projeksjonen, men i D-kjernen. I <spec, FP> vil jeg regne med at det andre elementet står når vi har fordoblinger av demonstrativforsterkerne, som i *den hærre her boka*. Det er rimelig å anta at demonstrativet selv er en kjerne, og ikke bare spesifikator til forsterkeren, siden det svært ofte står alene. Ut i fra norske data ser jeg ingen grunn til å anta at denne kjernen er noe annet enn D-kjernen, ettersom demonstrativ og determinativ utelukker hverandre i norsk.

Når demonstrativforsterkerne kan ta til seg trekk som bestemthet, numerus og genus, vil det si at de må komme med disse trekkene uspesifisert. De må så vurderes i kongruens med andre element i nominalfrasen. I de nordnorske eksemplene mine regner jeg med at de utvida demonstrativforsterkerne kommer med et uspesifisert bestemthetstrekk, og at de må vurdere dette trekket slik at det stemmer med bestemthetstrekket i n-kjernen. Analysen er åpen for at forsterkerne i andre dialekter også kan komme med uspesifiserte numerus og genustrekk. De uspesifiserte trekkene blir så vurdert gjennom sonde-mål-mekanismen. Jeg vil regne med at vurderinga kan gå begge veier, altså både at uspesifiserte trekk kan søke i sine lokale domener etter element som har det trekket de trenger, og at trekk som allerede er spesifisert kan søke etter element som ennå har dette trekket uspesifisert.

Demonstrativforsterkere kan komme i mange former i ulike norske dialekter, og det er tydelig at demonstrativfrasene kan være mer komplekse enn tidligere analyser har tillatt dem å være. Målet med analysen min har vært å åpne for mer spillerom på dette området, slik at endelsene i de dialektale formene vi har sett på, og kanskje også utforska varianter av dette fenomenet, kan tas på alvor og analyseres som del av den funksjonelle nominalfrasestrukturen.

Litteratur

- Abney, S. P. (1987). *The English noun phrase in its sentential aspect*.
- Bernstein, J. B. (1997). "Demonstratives and reinforcers in Romance and Germanic languages". *Lingua*, 102, 87-113.
- Boeckx, C. (2006). *Linguistic minimalism: origins, concepts, methods, and aims*. Oxford: Oxford University Press.
- Börjars, K. (1998). *Feature distribution in Swedish noun phrases*. Publications of the Philological Society, Oxford: Blackwell.
- Corbett, G. G. (2006). *Agreement*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Donaldson, B. C. (1993). *A grammar of Afrikaans*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Dryer, M. S. (1992). "The Greenbergian Word Order Correlations". *Language*, 68 (1), 81-138.
- Dryer, M. S. (2011). "Order of Demonstrative and Noun". I: Dryer, M. S. H., Martin (red.) *The World Atlas of Language Structures Online*. München: Max Planck Digital Library.
- Tilgjengelig fra: <http://wals.info/chapter/88> (lest 10.04.2012)
- Faarlund, J. T., Lie, S. & Vannebo, K. I. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforl.
- Giusti, G. (1991). "The Categorial Status of Quantified Nominals". *Linguistische Berichte*, 136, 438-452.
- Giusti, G. D.-V., Mila. (1996). "Quantified noun phrase structure in Bulgarian". I: Toman, J. (red.) *Formal approaches to slavic linguistics: the College Park meeting*, s. 123-144. Ann Arbor, Michigan: Michigan Slavic Publications.
- Hellan, L. (1986). "The headedness of NPs in Norwegian". I: Muysken, P. R., Henk van (red.) *Features and projections*, 89-122. Dordrecht: Foris.
- Johannessen, J. B. (2006). "Just any pronound anywhere? Pronouns and "new" demonstratives in Norwegian". I: Grønn, A. S., Torgrim; Haug, Dag; Sæbø, Kjell Johan (red.) *A Festschrift for Kjell Johan Sæbø: in partial fulfilment of the requirements for the celebration of his 50th birthday*, 91-106. Oslo: Forfatterne.
- Julien, M. (2005). *Nominal phrases from a Scandinavian perspective*. Amsterdam: J. Benjamins Pub.
- Kayne, R. S. (2004). "Here and there". I: Leclère, C. L., E; Piot, M; Silberztein, M (red.) *Lexique, Syntaxe et Lexique-Grammaire/Syntax, Lexis & Lexicon-Grammar: Papers in Honor of Maurice Gross*, 253-275. Amsterdam: John Benjamins.
- Lie, S. (2010). "Om demonstrativer". *Maal og Minne*, 2, 59-78.

- Lyons, C. (1999). *Definiteness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Radford, A. (2009). *Analysing English sentences: a minimalist approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ritter, E. (1991). "Two functional categories in noun phrases: evidence from Modern Hebrew". I: Rothstein, S. (red.) b. 26 *Syntax and Semantics*, 37-62. San Diego: Academic Press.
- Shlonsky, U. (1991). "Quantifiers as functional heads: a study of quantifier float in Hebrew". *Lingua*, 84, 159-180.
- Szabolcsi, A. (1983). "The possessor that ran away from home". *The Linguistic Review*, 3, 89-102.
- Takamine, K. (2011). *Demonstratives in Japanese - a syntactic analysis*. INL Instituttseminar, 13. september 2011.
- Vangsnes, Ø. A. (1999). *The identification of functional architecture*. Department of Linguistics and Comparative Literature, Section for Linguistic Studies, University of Bergen.
- Western, A. (1921). *Norsk riksmåls-grammatikk: for studerande og lærere*. Kristiania: Aschehoug.
- Åfarli, T. A., Eide, K. M., Johnsen, L. G., Nilsen, R. A. & Nordgård, T. (2003). *Norsk generativ syntaks*. Oslo: Novus.
- Åfarli, T. A. (2010). *Nominalfrasesystemet i halsadialekten: morfologi og syntaks*. Upublisert manuskript.

Sammendrag

I denne avhandlinga har jeg tatt for meg komplekse demonstrativ i muntlig norsk, altså demonstrativ som følges av ett eller flere forsterkende element. Disse adverbliknende elementene kan komme i flere varianter, og ser ut til å kunne ta til seg trekk vi ikke forventer av et adverb. Demonstrativforsterkere i muntlig norsk kan komme i noe som ser ut til å være svak form, og de kan også komme med genus og numerus i enkelte dialekter. I tillegg kan de komme i dobbel form, slik at de krever to posisjoner i strukturen.

Jeg har undersøkt systematisk hvilke ordstillinger som er mulige og ikke mulige ved komplekse demonstrativ i en nordnorsk dialekt, og funnet to mulige posisjoner for demonstrativforsterkerne; en prenominal og en postnominal. Bare de prenominale kan ta forsterkere i utvida eller dobbel form. Jeg regner derfor med to ulike analyser, hvor de postnominale forsterkerne er ekte stedsadverbial, og de prenominale krever en ny syntaktisk projeksjon, FP. Både demonstrativ og demonstrativforsterkere må ha egne frasenivå, og jeg kombinerer dermed Juliens (2005) antakelse om at demonstrativet er en kjernekategori med Bernsteins (1997) antakelse om at forsterkeren er det. Jeg har på denne måten tatt de prenominale forsterkerne inn i den funksjonelle delen av strukturen i analysen min, slik at de kan delta i kongruensmekanismer og ta til seg trekk fra andre steder i nominalfrasen gjennom sonde-mål-mekanismen. De to posisjonene i FP kan brukes ved fordoblede varianter av demonstrativforsterkere, som i *den derre der boka*.

Til slutt i avhandlinga har jeg tatt for meg demonstrativkompleks med proksimale demonstrativ og med personlige pronomener brukt demonstrativt, og jeg vil regne med den samme analysen også i disse tilfellene.